

Kasımpaşa un fabrikasının yeniden işlevlendirilmesinde AHP tabanlı bir model önerisi

*

Merve Öztürk¹, Gülce Kırdar²

Öz

Kasımpaşa Un Fabrikası, sahip olduğu mimari, kültürel, sosyal ve çevresel değerleriyle Haliç'in önemli endüstri mirası yapılarından biridir. Zaman içinde özgün işlevini kaybetmiş olan kompleks, 1982'den beri kullanılmamaktadır. Çeşitli çevresel koşullara maruz kalması sebebiyle hasar gören yapı, bozulmalara uğramış ve bazı bölümleri yıkılmıştır. Çalışmada, "Kasımpaşa Un Fabrikasının yeniden işlevlendirilmesinde karar destek sistemlerinin nasıl kullanılabileceği" sorusu sorulmaktadır. Bu kapsamda, yeniden işlevlendirilmesine yönelik güncel talepler ve beklentilerin göz önünde tutulması ve bir karar destek sistemi kullanılarak farklı katılımcıların değerlendirmelerinin ortak sonucu doğrultusunda yeni kullanım önerisi geliştirilmesi amaçlanmıştır. Kriterlerin ve işlev önerilerinin belirlenmesi için Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP) kullanılmıştır. Yapı için yeni işlev belirlenirken fabrikaya ait kültürel miras, mimari, ekonomik, sosyal ve çevresel değerler gözetilmiş, bu değerlerin alt kriterleri belirlenmiş ve bu doğrultuda kentlinin ihtiyaçları, yapının mekânsal düzeni, bulunduğu çevre içindeki bağlamı incelenerek beş yeni kullanım alternatifi önerilmiştir. Çalışma kapsamında yapılan ankete 10 koruma uzmanı mimar ve koruma alanı dışında çalışan 10 mimar katılmıştır ve katılımcılar tarafından kriterlerin ve alt kriterlerin önem sırası belirlenmiştir. Değerlendirmeler sonucunda yapı için en uygun işlevin belirlenmesinde koruma uzmanı mimarlara göre kültürel miras değerinin, mimarlara göre ise sosyal değer önne çıktığı görülmüştür. Bu bağlamda ikili karşılaştırma verilerine göre kriterlerin önem dereceleri doğrultusunda yapı için en uygun işlevin hem koruma uzmanı mimarlar hem de mimarlar için Gastronomi Akademisi + Yemek Atölyesi + Kafe & Restoran olduğu tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Kültürel miras, endüstri mirası, yeniden işlevlendirme, çok kriterli karar verme, analitik hiyerarşi yöntemi.

Atıf/Cite

Öztürk, M., & Kırdar, G. (2025). Kasımpaşa un fabrikasının yeniden işlevlendirilmesinde AHP tabanlı bir model önerisi. *Idealkent* (48), 245-279. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1635822>

¹ Ar. Gör., Haliç Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3075-9678> E-posta: merveozturk@halic.edu.tr

² Doktor Öğr. Üye., Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, İstanbul, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4700-6077> E-posta: gulce.kirdar@yeditepe.edu.tr

Developing an AHP-based decision model for the adaptive reuse of the Kasımpaşa flour factory

*

Merve Öztürk³, Gülce Kırdar⁴

Abstract

The Kasımpaşa Flour Factory is one of the most significant industrial heritage structures along the Golden Horn, embodying architectural, cultural, social, and environmental values. Abandoned since 1982 due to the loss of its original function, the complex has deteriorated considerably, with some sections collapsing over time. This study addresses the question: "How can decision support systems be utilized in the adaptive reuse of the Kasımpaşa Flour Factory?" In response, the research evaluates current needs and expectations for the site's reuse and proposes a model based on the collective assessments of diverse stakeholders using decision support systems. The Analytic Hierarchy Process (AHP), a Multi-Criteria Decision-Making (MCDM) method, was employed to define evaluation criteria and propose potential functions. The building's heritage, architectural, economic, social, and environmental values were considered, and their sub-criteria were identified. Based on an analysis of citizen needs, spatial layout, and environmental context, five reuse alternatives were developed. A total of 20 professionals—10 conservation architects and 10 architects—participated in a questionnaire to rank the importance of the criteria and sub-criteria. Results revealed that conservation architects prioritized cultural heritage value, whereas general architects emphasized social value in adaptive reuse decisions. Pairwise comparisons indicated that the most appropriate new functions, according to all participants, are a Gastronomy Academy, Cooking Workshop, and Café & Restaurant, reflecting a balance between heritage conservation and community engagement.

Keywords: Cultural heritage, industrial heritage, adaptive reuse, multi-criteria decision making, analytic hierarchy process.

³ Research Assist., Halic University Architecture Faculty Architecture Department, İstanbul, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3075-9678> E-mail: merveozturk@halic.edu.tr

⁴ Assist. Prof. Dr., Yeditepe University Architecture Faculty Architecture Department, İstanbul, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4700-6077>

E-mail: gulce.kirdar@yeditepe.edu.tr

Giriş

Tarihi yapılar, zamanla değişen yaşam koşulları sebebiyle özgün işlevlerini yitirebilmektedir. Yeniden işlevlendirme, bu durumdaki yapıların terk edilerek harap olmaması ve yıkılmaması için uygulanan önemli bir araçtır (Ahunbay, 2018, s. 97). Venedik Tüzüğü'nün 5. maddesindeki "Anıtların korunması, her zaman onları herhangi bir yararlı toplumsal amaç için kullanmakla kolaylaştırılabilir. Bunun için bu tür bir kullanma arzu edilir, fakat bu nedenle yapının planı ya da bezemeleri değiştirilmemelidir. Ancak bu sınırlar içinde yeni işlevin gerektirdiği değişiklikler tasarlanabilir ve buna izin verilebilir" kararında, tarihi yapılarda yeniden işlevlendirmeyle ilgili ana kriterler belirtilmiştir (ICOMOS, 1964).

Miras yapılarının yeniden işlevlendirilmesi sürdürülebilir bir çevrenin oluşturulmasına katkı sağlamaktadır. Bu yapıların yeniden kullanımına yönelik doğru stratejilerin geliştirilmesi malzeme, ulaşım, enerji tüketimi ve kirliliği azaltmaya yardımcı olması nedenleriyle sürdürülebilirliğin sağlanabilmesinde önemli bir rol oynamaktadır (Bullen ve Love, 2009, s. 352). Günümüzde kullanılmayan tarihi yapılar için yeni işlev önerisi getirilmesi, süreçte yer alan birçok faktörün gözetilmesini gerektiren zorlayıcı bir konudur. Bu sebeple, mevcut yapı için uygun bir kullanım modelinin geliştirilmesi, hassas ve bütüncül bir yöntemin uygulanmasını gerekli kılmaktadır. Bu süreçte, yapıların gelecekteki kullanıcılarının görüşlerinin karar destek sistemleri kapsamında hesaplamalı analiz yöntemleriyle değerlendirilmesi, yapı için en uygun ve sürdürülebilir kullanım senaryolarının geliştirilmesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Endüstri mirası tarihi, teknolojik, sosyal, mimari ve bilimsel değere sahip endüstriyel kültürün kalıntılarından oluşmaktadır. Uluslararası Endüstriyel Miras Koruma Komitesi (*The International Committee for the Conservation of Industrial Heritage – TICCIH*) bu kalıntıların, bina ve makineler, atölyeler, değirmenler ve fabrikalar, depolar, enerjinin üretildiği, iletildiği ve kullanıldığı yerler, ulaşım ve altyapısı ile konut, dini yapı veya eğitim gibi sanayiye ilişkin sosyal faaliyetlerden oluşabileceğini belirtmektedir (TICCIH, 2003). Endüstri yapıları dönemin teknolojisini ve tarih bilgisini taşımaları sebebiyle korunarak gelecek kuşaklara aktarılması gereken kültürel miras örnekleri arasında yer alır.

1. Endüstri Yapılarının Yeniden İşlevlendirilmesi

18. yüzyılda Sanayi Devrimi ile meydana gelen teknolojik gelişmeler, insanlık tarihinin önemli dönüm noktalarından biri olmuştur. İnsan ve hayvan gücüne dayanan üretim tarzından çıkılarak makine gücüne dayanan bir üretim modeline geçilmiş ve bu yeni model ile çeşitli endüstri yapıları inşa edilmiştir. Her ne kadar çağının üretim ihtiyaçlarını karşılamış olsa da zamanla değişen koşullar ve tekniklerle birlikte bu yapılar kullanım dışı kalmış ve atıl duruma düşmüştür (Eryiğit ve Anıktar, 2021, s. 714). Bu binalar ve sahip oldukları yapı elemanları daha sonraki süreçte üretildikleri dönemin teknolojik, tarihi ve kültürel özelliklerini taşıması sebebiyle korunması gereken miras öğeleri haline gelmiştir.

20. yüzyılın ikinci yarısında İngiltere, Fransa, Hollanda, Almanya gibi ülkelerde endüstri mirasının korunmasına yönelik düşünceler şekillenmeye başlamıştır (Kayın, 2013). Endüstri yapılarının korunmasına yönelik ilk adımlar ise Britanya’da atılmıştır. Bu süreçte ortaya çıkan “endüstri arkeolojisi” kavramı eski endüstri yapılarını araştırma, ortaya çıkarma ve kayıt altına almayı ifade etmektedir. “Endüstri anıtları” ortaya çıkarılan yapıları, “endüstri siti” ise belirli bir alanda toplanan tüm yapı ve tesisleri tanımlamaktadır. Günümüzde “endüstri mirası” kavramı tarihsel niteliğe ve öneme sahip eski endüstri yapılarını, alanlarını ve bunlarla ilişkili tüm varlıkları ifade etmektedir (Saner, 2012, s. 53). Endüstriyel miras, sanayi kültürüne ait tarihsel, teknolojik, sosyal, mimari ve bilimsel değerlere sahip kalıntıları içererek fabrikalar, imalathaneler, makineler, atölyeler, madenler, işletme ve arıtma alanları, ambarlar ve depolar, enerji üretim ile iletim tesisleri, demiryolu gibi ulaşım alanlarından oluşmaktadır (Köksal, 2012, s. 18).

Eski endüstri yapılarını koruma yaklaşımı, 1970’li yıllarda düzenlenen ve farklı ülkelere katılımcıların yer aldığı kongre ve konferanslarla birlikte uluslararası bir boyut kazanmış ve nitelikli koruma ve yeniden kullanım örnekleri daha sık görülmeye başlamıştır (Saner, 2012, s. 54-55; Köksal, 2012, s. 18). 1973 senesinde İngiltere’de endüstri mirasının korunması için yapılan toplantıların üçüncüsünde bu konu için bir örgüt kurulmasına karar verilmiş ve böylece TICCİH (Uluslararası Endüstriyel Mirası Koruma Komitesi) kurulmuştur. TICCİH’in 2003 tarihli tüzüğü (TICCİH, 2003), endüstri mirasının tanımlanması, sahip olduğu

değerlerin vurgulanması ve korunarak gelecek kuşaklara aktarılması konusunda uluslararası anlamda önemli bir yere sahiptir.

Türkiye’de endüstri mirasının korunmasına dair ilk uygulamalar, Haliç kıyılarının rehabilitasyonuna yönelik oluşturulan projelerle ortaya çıkmıştır (Saner, 2012, s. 60). 1980’lerin sonunda İstanbul Büyükşehir Belediyesi tarafından hazırlanan bu projeler, Haliç’teki bazı eski üretim yapılarının yıkılmasını amaçlamıştır. Bunun sonucunda bu yapılardan bir kısmının tescillenmesi ile yapıların yıkılması yerine yeniden kullanılmasına karar verilmiştir. Böylece sanayi yapılarının yeniden işlevlendirilmesine yönelik ilk uygulamalar ortaya çıkmıştır. Bu dönemde Sütluçe Mezbahasının kültür merkezine, Feshane’nin fuar, kongre ve kültür merkezine, Hasköy Lengerhane ve Şirket-i Hayriye Tersanesinin Rahmi Koç Müzesine, Cibali Tütün Fabrikasının Kadir Has Üniversitesine dönüştürülmesi söz konusu uygulamalara örnektir (Saner, 2012, s. 60).

1990’lı yıllarda havagazının yerini doğal gaz kullanımının almasıyla havagazı fabrikaları işlevsiz hale gelmiştir (Saner, 2012, s. 60-61). Haliç ve çevresinde yaşanan durumun benzeri, havagazı fabrikaları atıl bir durumda kaldığında da yaşanmıştır. Bu yapıların yıkılmasına yönelik bir gündem oluşması sonucunda Koruma Kurulu kararları ile bu yıkımın önüne geçilmeye çalışılmıştır. Aynı zamanda bu yapıların korunmasına yönelik sivil girişimler de oluşmuş, bu girişimler Ankara Maltepe ve İstanbul Yedikule havagazı fabrikalarında kitlesel koruma kampanyalarına dönüşmüştür. Özellikle Ankara Maltepe Havagazı ve Elektrik Fabrikası, endüstri arkeolojisi teriminin kullanımında önemli bir yere sahiptir. Fabrikanın 1989’da üretime son vermesiyle birlikte yapının yıkılması durumu gündeme gelmiş, yürütülen kampanyalarla Ankara Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurulu tarafından 1991’de korunmasına karar verilmiştir. Koruma kararına yapılan itirazlar sonucu başlayan hukuki süreçte, bilirkişi raporlarında bu tesislerin endüstri arkeolojisi kapsamında olduğu ve bu sebeple korunması gerektiği ifade edilmiştir. Bu durum Türkiye’de “endüstri arkeolojisi” teriminin resmi olarak kayıtlara geçtiği ilk durum olarak bilinmektedir (Saner, 2012, s. 60-61).

Endüstri mirasının korunması ve yeniden işlevlendirilmesi, mimari mirasın korunmasının yanı sıra, kentin kültürel değerlerinin de korunması ve yaşatılması için önemlidir. Bu sebeple, yeniden işlevlendirilmesi planlanan yapı için uygun fonksiyonun belirlenmesi kent için de hassas ve özenle yaklaşılması gereken bir konudur. Bu

bağlamda endüstri yapılarının mekânsal ve strüktürel özelliklerinin iyi analiz edilmesi, teknik donatının özgün konumunda sunulması ve bulunduğu bölgenin ihtiyacının iyi araştırılması gerekmektedir (Köksal, 2012, s. 20). Burada dikkat edilmesi gereken durum, yapının özgün niteliklerinin korunmasının sağlanması ve yeni bir işlev verilirken kamuya faydalı olabilecek bir yaklaşım izlenmesidir.

Haliç'in önemli endüstri miraslarından biri olan Kasımpaşa Un Fabrikası özgün işlevini zaman içinde yitirmiştir ve 1982'den itibaren kullanılmamaktadır. Komplekse ait mekânlar zaman içinde hasar görmüş ve bu durum, yapı elemanlarında oluşan bozulmalar sonucu kayıplara sebep olmuştur. Güncel talepler ve beklentiler doğrultusunda yeniden işlevlendirilerek korunması gerekmektedir. Literatürde yeni bir işlev kazandırılmasıyla ilgili çalışmalar bulunmaktadır. Ezgeç (1998), Kasımpaşa Un Fabrikası için yeni bir işlev olarak sergileme salonları, atölyeler, kütüphane, toplantı salonu ve ofisleri içeren sergi ve kültür merkezi önermiştir. Kışla (2021) ise kurs merkezi, öğrenme atölyesi, kültür merkezi, fırın, yemek atölyesi ve sergi alanını içeren çok amaçlı bir işlev önerisi getirmiştir. Farklı katılımcıların değerlendirmelerinin göz önünde bulundurularak, bilimsel bir altyapı doğrultusunda yeni işlev kazandırılmasına yönelik bir çalışma yer almamaktadır. Yürütülmekte olan bu çalışmayla, literatürdeki boşluğun giderilmesi, farklı katılımcıların talep ve beklentileri doğrultusunda en uygun yeniden kullanım alternatifinin belirlenmesi ve Kasımpaşa Un Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilerek korunmasına katkı sağlanması amaçlanmaktadır. Bu bağlamda değerlendirme için Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan Analitik Hiyerarşi Metodu (AHP) kullanılacaktır.

2. Kasımpaşa Un Fabrikası

İkinci derece tarihi eser olarak kabul edilen fabrika (Seçer Kariptaş, 2012, s. 41-47), Beyoğlu ilçesi Kasımpaşa Bedrettin Mahallesi'nde yer almaktadır (Şekil 1). 119. pafta, 927. ada üzerinde 7.-9.-14.-15. parsellerde bulunmaktadır. Kuzeyde Havuzbaşı Değirmen Sokak, güneyde Ambar Arkası Sokak, doğuda Ambar Arkası Meydanı, batıda 6. parsel ile çevrelenmiştir. Birden fazla binadan oluşan bir komplekstir. 9. parselde değirmen binası, 7. parselde tesise ait depolar yer almaktadır. 14.-15. parsellerde yapıya ait kalıntılar bulunmaktadır.

Şekil 1. Kasımpaşa Un Fabrikası mevcut konumu (İBB İstanbul Şehir Haritası, 2022) (Yazar tarafından düzenlenmiştir, 2025).

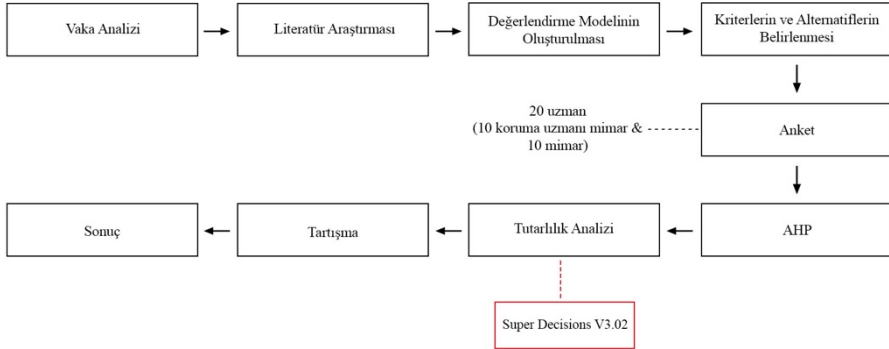
Değirmen binası Sultan Abdülmecid dönemine (1839-1861) tarihlenmektedir. Yapının inşaatının tam olarak hangi sene tamamlandığı bilinmemektedir. Değirmen, 1968-1982 aralığında Sinangil Unları tarafından işletilmiş ve 1982’de Haliç’teki diğer endüstri yapılarıyla birlikte üretimi durdurulmuştur (Seçer Kariptaş, 2012, s. 42). Farklı duvar örgü teknikleri bulunan yapı, zemin ve birinci ara kat iki sıra tuğla hatıldan oluşan almaşık örgü tekniğine sahiptir. Diğer bölümlerinde duvarlar tuğla örgüdür (Ezgeç, 1998, s. 39-40) (Şekil 2).

Eski değirmen binasının depo ihtiyacını karşılamak için 1928’de depo yapıları inşa edilmiştir (Ezgeç, 1988, s. 37; Seçer Kariptaş, 2012, s. 42). Değirmen binası ve batı cephesindeki depo binası zemin ve 3 kattan, ortadaki depo binası zemin ve 2 kattan oluşmaktadır ve tüm binalar kırma çatıya sahiptir. Yapılara girişler Havuzbaşı Değirmen Sokak tarafından - 0.5 kotu üzerinden sağlanmaktadır (Kışla, 2021, s. 50-52). 7 numaralı parselde yer alan depo yapısı günümüzde yıpranmış haldedir. Yapının zemin katında kapıdan girildikten sonra sol duvar boyunca 24 adet depo/silo bulunmaktadır. 15. parselde yağma bir trafo ve fabrika bacasının kalıntıları yer almaktadır. 14. parselin altındaki mahzene giriş de burada bulunmaktadır (Seçer Kariptaş, 2012, s. 45-46).

Şekil 2. Kasımpaşa Un Fabrikası vaziyet planı rölövesi (Ezgeç, 1998) ve fotoğraflar (Yazar arşivi, 2025).

3. Yöntem

Şekil 3. Akış şeması (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

Tarihi yapılar için yeni bir işlev belirlenirken tarihi, kültürel ve teknolojik özellikleri gözetilmeli, özgün değerleri korunmalı, bununla birlikte gelecekteki kullanıcılarının beklenti ve talepleri dikkate alınmalıdır. Yeniden işlevlendirme durumu, sürece pek çok parametrenin dâhil olması sebebiyle oldukça karmaşık ve zorlayıcı olabilmektedir. Bu

sebeple, Kasımpaşa Un Fabrikası için en uygun ve sürdürülebilir kullanım yönteminin belirlenmesinde çok kriterli karar verme yöntemi olan Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP) kullanılmasına karar verilmiştir. Çalışma yöntemine dair akış şeması Şekil 3'te gösterilmiştir.

Bu çalışmada öncelikle tarihi yapıların yeniden işlevlendirmesinde AHP yönteminin kullanımına ilişkin literatür taraması yapılmıştır. İncelenen örnekler, AHP yöntemi kullanılarak farklı katılımcıların görüşlerinin alındığını ve bu doğrultuda kültürel mirasın yeniden işlevlendirilmesi için çeşitli kriter ve alternatiflerin geliştirildiğini ortaya koymaktadır (Yılmaz Erkovan, 2022; Balta, 2022; Özeren ve Korumaz, 2019; Yau, 2009; Bulut, 2020) (Tablo 1). Bu çalışmalar Tablo 1'de kronolojik olarak yayınlanma sırasına göre gösterilmiş ve seçilen kriterler ve alternatifler belirtilmiştir. Bazı örneklerde hem uzmanların hem de katılımcıların sürece dahil edildiği, bazılarında alternatifler üzerinden önceliklendirme yapıldığı, bazı çalışmaların ise yalnızca kriterler arası ağırlıklandırmaya odaklandığı görülmektedir.

Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP), 1970'lerde Thomas L. Saaty tarafından geliştirilen birçok kriterli karar verme yöntemidir. Çok sayıda karar vericinin dâhil olduğu, çok kriterli ve çok amaçlı bir karar verme ortamında kullanılarak pek çok alternatif arasından seçim yapılmasını sağlamaktadır. Bu yöntem ile nitel ve nicel, somut ve soyut ve birbiriyle çelişen etmenler dikkate alınabilmektedir. Karar teorisinde yaygın kullanılan bir yöntemdir ve bilgi ve deneyimlerin de sürece katılmasını sağlamaktadır (Saaty, 1987; Saat, 2000). Öncelikli amaç bir hedefin, bu hedefe yönelik kriterler ve varsa alt kriterlerin belirlenmesidir. Sonraki aşamada bu kriterler doğrultusunda aralarında karşılaştırma yapılacak alternatifler belirlenir. Kurgulanan hiyerarşi sisteminde ikili karşılaştırma matrisleri aracılığıyla katılımcılardan değerlendirme yapmaları istenir. Bu karşılaştırmalar öncelikle kriterler, daha sonra alternatifler arasında yapılmaktadır. Karşılaştırma yapılırken Saaty'nin (1987) belirttiği temel ölçek sistemi kullanılmaktadır (Tablo 2). Bu ölçek sistemine göre kriterler için verilen her bir puan, ilgili kriterin önem derecesini ifade etmektedir. Sonraki aşamada veriler tutarlılık oranı (consistency ratio -CR) ile kontrol edilmektedir, eğer elde edilen verilerin tutarlılık oranı CR 0,1 değerinin altında değilse katılımcılardan değerlendirmelerini tekrar yapmaları istenmektedir (Saaty ve Vargas, 2012, s. 9).

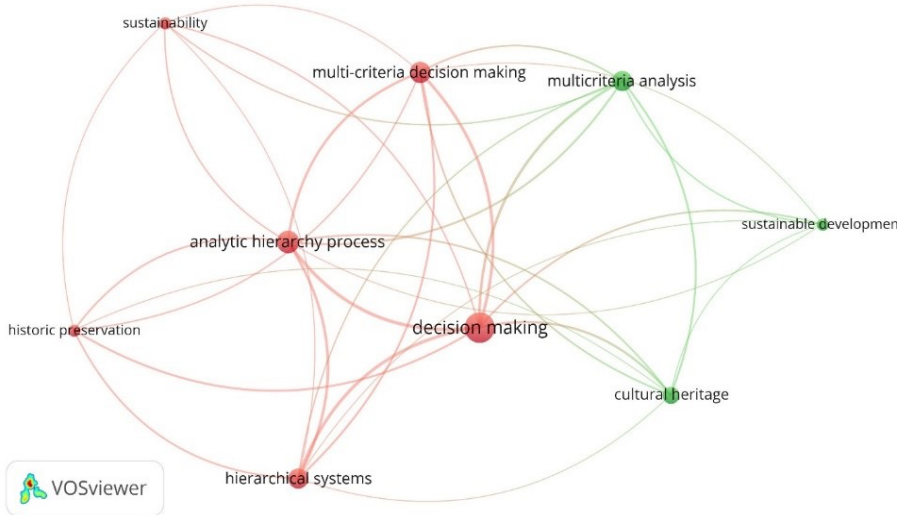
Tablo 1. Literatür taraması sonucu elde edilen çalışmalar.

Kaynak	Yıl	Katılımcılar	Kriterler	Alternatifler	Seçilen Alternatif
Yau, Y.	2009	20 yapı uzmanı	- Arazi kullanımı - Tasarım ve peyzaj - Altyapı etkileri - Çevresel etkiler - Mühendislik kaygıları - Finansal performans	-	-
Özeren, Ö. & Korumaz, M.	2019	20 kişi (10 uzman + 10 kentli)	- Kültür - Ekonomik - Mimari - Çevresel - Sosyal - Süreklilik	- Kültür merkezi - Müze - Eğitim yapısı - Otel - Kafe-restoran	1) Müze 2) Kültür merkezi 3) Eğitim yapısı 4) Otel 5) Kafe-restoran
Bulut, B.	2020	10 uzman (mimar ve iç mimar)	- Tarihi değer - Teknik değer - İşlevsel değer - Özgünlük değeri - Çevre ve sosyal değer	-	-
Yılmaz Erkovan, N.	2022	30 kişi (kullanıcılar, yapı sahipleri ve çevre sakinleri)	- Mimari değer - Kültürel miras değeri - Sosyal değer - Ekonomik değer	- Kamu yapısı - Kent müzesi - Butik otel / pansiyon - Kitap kafe	1) Kent müzesi 2) Kitap kafe 3) Kamu yapısı 4) Butik otel / pansiyon
Balta, M. Ö.	2022	-	- Bina özellikleri - Ulaşılabilirlik - Çevresel değer	- Yapı 1 - Yapı 2 - Yapı 3	Yapı 1 / Bina özellikleri Yapı 2 / Ulaşılabilirlik Yapı 3 / Kitap kafe

Tablo 2. Temel Ölçek Değerleri (Saaty, 2008, s. 257).

Önem Derecesi	Tanım	Açıklama
1	Eşit önem	İki aktivite amaca eşit katkıda bulunur.
3	Orta önem	Bir deneyim diğerine göre biraz daha tercih edilir.
5	Güçlü önem	Bir deneyim diğerine göre güçlü bir şekilde tercih edilir.
7	Çok güçlü derecede önem	Bir deneyim diğerine göre çok güçlü bir şekilde tercih edilir.
9	En yüksek derecede önem	Bir deneyim diğerine göre en yüksek düzeyde tercih edilir.
2-4-6-8	Uzlaşma (ortalama) değerler	Uzlaşma gerektiğinde kullanılan ara değerler.

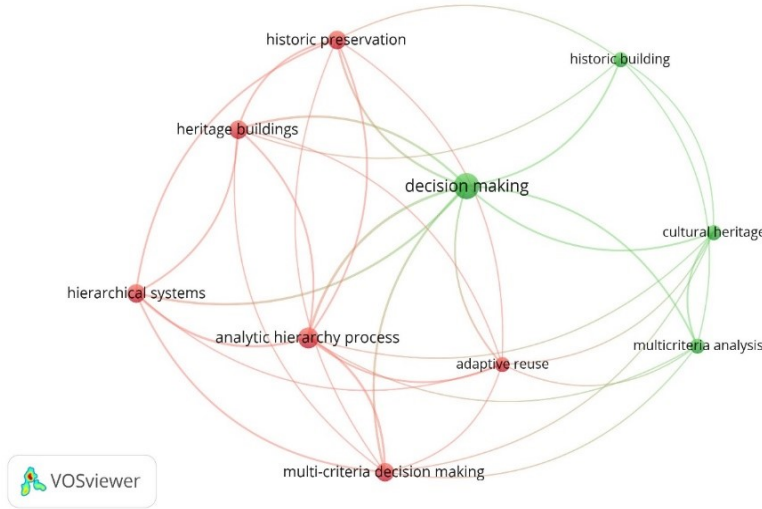
Literatürde AHP yönteminin kültürel miras yapılarında yeniden işlevlendirme süreçlerindeki kullanımına ilişkin güncel araştırma eğilimlerini keşfetmek amacıyla bibliyometrik bir analiz gerçekleştirilmiştir. VOSviewer, bibliyometrik ağlar oluşturmak ve görselleştirmek için kullanılan bir yazılım aracıdır. Bu ağlar dergileri, araştırmacıları veya bireysel yayınları içerebilir ve atıf, bibliyografik bağlantı, ortak atıf veya ortak yazarlık ilişkilerine göre oluşturulabilir (VOSviewer, 2024). Çalışma kapsamında konuyla yakın ilişkisi olduğu düşünülen “multi-criteria decision making”, “ahp” ve “heritage” anahtar kelimeleri kullanılarak, Scopus üzerinden 33 kaynak elde edilmiştir. VOSviewer programına aktarılan kaynaklar üzerinden kavramlar arasındaki ilişkiler ağı elde edilmiştir (Şekil 4).

Şekil 4. VOSviewer sonucu elde edilen ilişkiler ağı.

İlişkiler ağı incelendiğinde “cultural heritage” (kültürel miras) kavramının “sustainable development” (sürdürülebilir kalkınma) ve “multicriteria analysis” (çok ölçütlü analiz) anahtar kelimeleriyle ilişkili olduğu; “historic preservation” (tarihi koruma) kavramının “sustainability” (sürdürülebilirlik), “analytic hierarchy process” (analitik hiyerarşi süreci), “multi-criteria decision making” (çok kriterli karar verme) gibi kavramlarla ağ içinde daha yakın konumlandığı görülmektedir. VOSviewer ile bir sonraki aşamada Scopus üzerinden “multi-criteria decision making” (çok kriterli karar verme), “ahp”, “heritage” (miras) ve

“adaptive reuse” (*yeniden kullanım*) kavramları taratılmış ve çalışmalarda AHP ile yeniden işlevlendirme arasındaki ilişkiyi görmek amaçlanmıştır. Elde edilen 7 kaynak incelendiğinde “historic building” (*tarihi yapı*) ve “cultural heritage” (*kültürel miras*) kavramlarının “multicriteria analysis” (*çok kriterli analiz*) ve “decision making” (*karar verme*) kavramlarıyla ağ içinde yakın konumlandığı, “adaptive reuse” (*yeniden kullanım*) kavramının ise “analytic hierarchy process” (*analitik hiyerarşi süreci*), “multi-criteria decision making” (*çok kriterli karar verme*) ve “historic preservation” (*tarihi koruma*) gibi anahtar kelimelerle daha güçlü bir bağlantıya sahip olduğu gözlemlenmiştir (Şekil 5). Bu çalışmalar AHP yönteminin kültürel miras yapılarında enerji verimliliğini arttırmak için uygulanacak en uygun yöntemin belirlenmesi (Stanojevic vd., 2021), en uygun yeniden kullanım işlevinin tespit edilmesi (Ragheb, 2021; Vehbi vd., 2021; Milošević vd., 2020; Dabouh ve Shazly, 2020; Haroun vd., 2019) ve miras yapılarının yeniden kullanımı ve korunması konusunda çok kriterli karar verme yöntemlerine ilişkin daha önce yapılmış olan çalışmalara yönelik genel bir değerlendirmeyi (Morkunaite vd., 2019) içermektedir.

Şekil 5. VOSviewer ile yeniden işlevlendirme kavramının incelendiği ilişkiler ağı.

VOSviewer ile yapılmış olan iki inceleme sonucu elde edilen ilişkiler ağı literatürde AHP, kültürel miras ve yeniden kullanım kavramlarını içeren az sayıda araştırma olduğunu göstermektedir. Elinizdeki bu çalışmada, AHP yönteminin çoklu kriterleri göz önünde bulundurarak

yeniden işlevlendirmede etkin bir karar destek aracı olarak kullanılabileceği öngörülmektedir. Literatür taraması ve VOSviewer programı kullanılarak yapılan bibliyometrik ağ analizi bu yöntemin yeniden işlevlendirme konusunda yaygın kullanılmadığını göstermiştir.

Çalışmada AHP yönteminde kullanılacak kriterlerin ve alt kriterlerin belirlenmesinde, literatür taraması sonucunda Wang ve Zeng (2010) ile Carmona (2019) tarafından yapılan çalışmalardan faydalanılmıştır (Wang ve Zeng, 2010; Carmona, 2019). Bu doğrultuda Kasımpaşa Un Fabrikası için kriterler olarak “kültürel miras, mimari, ekonomik, sosyal ve çevresel” değerler belirlenmiştir. Belirlenen kriterler sonucunda alt kriterlere karar verilmiştir (Tablo 3).

Tablo 3. Seçilen kriterler ve alt kriterler.

Kriterler	Alt Kriterler	Kaynak
Kültürel Miras Değeri	Tarihsel Değer	Wang ve Zeng (2010)
	Sanatsal Değer	Wang ve Zeng (2010)
	Özgünlük	Wang ve Zeng (2010)
	Bütünlük	Wang ve Zeng (2010)
Mimari Değer	Teknolojik Değer	Wang ve Zeng (2010)
	Yapının Fiziksel Durumu	Wang ve Zeng (2010)
	Mimari Karakter ve Süslemeler	Wang ve Zeng (2010)
	Uyarlanabilir Yeniden Kullanım	Wang ve Zeng (2010)
Ekonomik Değer	Restorasyon için Gerekli Yatırımlar	Wang ve Zeng (2010)
	Bakım Maliyetleri	Carmona (2019)
	Düşük Enerji Tüketimi	Carmona (2019)
	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	Wang ve Zeng (2010)
Sosyal Değer	Kamu Yararı	Wang ve Zeng (2010)
	Kapsayıcılık	Wang ve Zeng (2010)
	Canlılık ve Sosyalliğin Artması	Carmona (2019)
	Ulaşılabilirlik	Carmona (2019)
Çevresel Değer	Potansiyel Çevresel Kalite	Wang ve Zeng (2010)
	Bağlamsal Değer	Wang ve Zeng (2010)

Burada sunulacak alternatiflerin belirlenmesinde öncelikle Kasımpaşa Un Fabrikasının yakın çevresi incelenmiştir. Bölgede ağırlıklı olarak konut, eğitim, dini, kültürel, ticari, resmi kurum, spor tesisi, yeşil alan, otopark gibi işlevlerin yer aldığı görülmektedir. Çok yakın bir noktada konumlanan Haliç Tersanesinin çeşitli organizasyonlara ev sahipliği yapmaya başlamasıyla bölgede bir canlanma meydana gelmiştir. Aynı

zamanda, Ayşe Ege Çok Programlı Anadolu Lisesi, Kasımpaşa Anadolu Lisesi ve Dr. Tevfik Sağlam Ortaokulu bölgenin öğrenciler tarafından yoğun olarak kullanıldığını göstermektedir. Cezayirli Hasan Paşa Parkı, halkın aktif zaman geçirdiği bir rekreasyon alanıdır. Un fabrikasının hemen yakınında yer alan İBB Beyoğlu Yüzme Havuzu, İBB Kasımpaşa Sosyal Tesisi, Beyoğlu İlçe Nüfus Müdürlüğü, Beyoğlu Kaymakamlığı yapıları da bölgenin günlük hayattaki aktif kullanımlarına örnektir.

Yeni işlev belirlenirken yapının özgün kimliğini yansıtacak, öğrencilerin ve kent sakinlerinin aktif kullanabilecekleri, sosyal etkileşimi arttırarak kültürel canlılığı sağlayacak işlevler oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu sebeple, yapının hem özgün kimliğini yansıtması hem de kişilerin gastronomiyle ilgili eğitim alabilmesini sağlayacak gastronomi akademisi ve yemek atölyesi (A1) önerilmiştir. Halkın istek ve ilgileri doğrultusunda bir kurs birimi ile kişisel gelişimlerine katkı sağlayacak ve verimli çalışma ortamı sunacak bir kütüphane birimi (A2) de planlamaya dâhil edilmiştir. Çeşitli etkinliklere ev sahipliği yaparak bulunduğu yeri canlandırabilecek bir kültür merkezi ve kolektif üretim ortamına imkân tanıyacak atölyeler (A3) önerilen bir diğer alternatif olmuştur. Bir diğer öneride aktif kullanılabilecek bir kütüphane (A4); bu yapı ile çeşitli sergilere ve sanatsal faaliyetlere imkân tanıyacak bir sergi birimi (A5) öngörülmektedir. Bunlara ek olarak, yeme-içme ihtiyacına dair bir kafe ve restoran birimi de kurgulanmıştır.

Kriterler doğrultusunda değerlendirilecek olan bu alternatifler şu şekildedir (Şekil 6):

1. Gastronomi Akademisi + Yemek Atölyesi + Kafe & Restoran (A1)
2. Kurs Birimi + Kütüphane + Kafe & Restoran (A2)
3. Kültür Merkezi + Atölyeler + Kafe & Restoran (A3)
4. Kültür Merkezi + Kütüphane + Kafe & Restoran (A4)
5. Kütüphane + Sergi + Kafe & Restoran (A5)

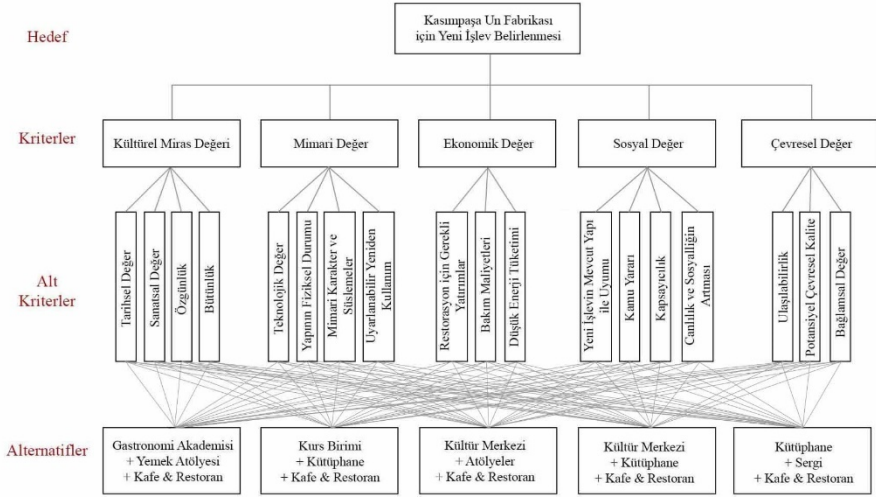
Kasımpaşa Un Fabrikası için çalışma kapsamında yazar tarafından belirlenmiş olan alternatifler yapının 1998 senesinde Ezgeç (1998) tarafından çizilmiş restitüsyon planları üzerinden Tablo 4'te gösterilmiştir.

Tablo 4. Yapı için belirlenen alternatifler.

Alternatif 1 (Gastronomi Akademisi + Yemek Atölyesi + Kafe & Restoran)	Alternatif 2 (Kurs Birimi + Kütüphane + Kafe & Restoran)
Alternatif 3 (Kültür Merkezi + Atölyeler + Kafe & Restoran)	Alternatif 4 (Kültür Merkezi + Kütüphane + Kafe & Restoran)
Alternatif 5 (Kütüphane + Sergi + Kafe & Restoran)	

Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP) belirlenen bir hedef doğrultusunda bireysel değerlendirmeler üzerinden sonuç alınmasını sağlamaktadır. Bireysel karar yerine bir grup kararı söz konusu olduğunda da AHP kullanılabilir. Bu durumda her değerlendirme dikkate alınarak

birleştirilir ve ortak bir sonuç elde edilir. Grup kararı elde etmede en sık kullanılan yöntem geometrik ortalamanın alınmasıdır (Ömürbek ve Tunca, 2013, s. 57). Çalışmada tüm ikili karşılaştırmaların değerlendirilerek ortak bir görüş oluşmasını sağlayan geometrik ortalama formülü ($g = (x_1 x_2 \dots x_n)^{\frac{1}{n}}$) kullanılmıştır (Smith, 2015, s. 81).

Şekil 6. Çalışmada uygulanacak olan AHP yöntemi (Yazar tarafından oluşturulmuştur).

4. Bulgular

Çalışmaya kültürel mirasın korunması alanında çalışan 10 koruma uzmanı mimar ve koruma alanı dışında çalışan 10 mimar dâhil olmuştur. İlk aşamada koruma uzmanı mimarlar, önce alt kriterler, daha sonra alt kriterler üzerinden alternatifler arasında karşılaştırmalar yapmıştır. Katılımcılar Saaty'nin belirlediği 9 puanlık ölçek üzerinden iki seçeneği karşılaştırırken 1'den 9'a kadar bir puan vermiştir (Saaty, 2008, s. 257). Sorulara verilen cevapların geometrik ortalamaları alınarak ikili karşılaştırma matrisleri elde edilmiştir (Tablo 5, Tablo 6).

İkili karşılaştırmalı matrisler elde edildikten sonra, veriler tutarlılık oranının tespit edilebilmesi için bir karar destek yazılımı olan *Super Decisions Version 3.2* programına aktarılmıştır. Bunun için öncelikle Şekil 6'da belirtilen hedef, alt kriterler ve alternatifler olmak üzere AHP hiyerarşi sistemi oluşturulmuş ve ilgili birimler arasında bağlantılar

sağlanmıştır (Şekil 7). Buna göre yeni işlev belirleme sekmesi 18 alt kriterle bağlanmış, alt kriterlerin her biri 5 farklı alternatif ile bağlantılı olacak şekilde ilişki ağı kurulmuş ve bunlar oklarla ifade edilmiştir. Bu durum belirtilen tüm kriterlerin hedef için önemli olduğunu ve katılımcıların kriterler arasında ikili karşılaştırma yaparak hedefe yönelik önem derecelerini belirleyeceği anlamına gelmektedir. Aynı durum, kriterler ile bağlantılı olan alternatifler için de geçerli olup, katılımcıların her kriterle göre alternatiflerin değerini belirleyebileceğini göstermektedir.

Tablo 5. Koruma uzmanı mimarlara ait Kriterlerin Ağırlıklandırma Matrisi.

		Kültürel Miras Değer				Mimari Değer				Ekonomik Değer				Sosyal Değer				Çevresel Değer			
		Tarihsel Değer	Sanatçı Değer	Özgünlük	Bütünlük	Teknolojik Değer	Yapısal Durum	Mimari Karakter ve Süslemeler	Uyulanabilir Yeniden Kullanım	Restorasyon İçin Gerektiği Yöntemler	Bakım Maliyetleri	Diğer Enerji Tüketimi	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	Kamu Yararı	Kapsayıcılık	Canlılık ve Sosyalizm Artması	Ulaşılabilirlik	Potansiyel Çevresel Kalite	Bağımsız Değer		
Kültürel Miras Değer	Tarihsel Değer	1	5	2	3	3	3	2	1	2	2	2	1	1	2	2	2	2	1		
	Sanatçı Değer	1/5	1	1/4	1/3	1	1/2	1	1	1	2	3	1	2	2	2	2	2	2		
	Özgünlük	1/2	4	1	3	3	2	4	3	3	3	4	3	3	3	3	3	3	2		
	Bütünlük	1/3	3	1/3	1	3	2	2	2	3	3	2	2	3	2	3	3	3	2		
	Teknolojik Değer	1/3	2	1/3	1/3	1	1	1/2	2	3	4	3	1	2	2	3	3	3	1		
Mimari Değer	Yapısal Durum	1/3	2	1/2	1/2	1	1	1/2	2	3	4	3	1	2	2	3	3	3	1		
	Mimari Karakter ve Süslemeler	1/2	1	1/4	1/2	2	2	1	3	2	3	3	1	3	4	4	3	4	3		
	Uyulanabilir Yeniden Kullanım	1	1	1/3	1/2	1	1/2	1/3	1	3	2	2	1	2	2	3	2	2	2		
	Restorasyon için Gerektiği Yöntemler	1/2	1	1/3	1/3	1/2	1/3	1/2	1/3	1	1	1	1/3	1	1	1	1	1	1		
	Bakım Maliyetleri	1/2	1/2	1/3	1/3	1	1/4	1/3	1/2	1	1	1	1	1	1	2	1	1	1		
Ekonomik Değer	Diğer Enerji Tüketimi	1/2	1/3	1/4	1/3	1	1/3	1/3	1/2	1	1	1	1/3	1	1	1	2	2	1		
	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	1	1	1/3	1/2	1	1	1	1	3	1	3	1	6	5	3	4	2	2		
	Kamu Yararı	1	1/2	1/3	1/2	1	1/2	1/3	1/2	1	1	1	1/6	1	2	2	1	2	1		
	Kapsayıcılık	1/2	1/2	1/3	1/3	1	1/2	1/4	1/2	1	1	1	1/6	1/2	1	1	1	1	1/2		
	Canlılık ve Sosyalizm Artması	1/2	1/2	1/3	1/2	1	1/3	1/4	1/3	1	1/2	1	1/5	1/2	1	1	1	1	1/2		
Çevresel Değer	Ulaşılabilirlik	1/2	1/2	1/3	1/3	1/2	1/3	1/3	1/2	1	1	1/2	1/3	1	1	1	1	1	1/2		
	Potansiyel Çevresel Kalite	1/2	1/2	1/3	1/3	1	1/3	1/4	1/2	1	1	1/2	1/4	1/2	1	1	1	1	1/2		
	Bağımsız Değer	1	1/2	1/2	1/2	1	1	1/5	1/2	1	1	1	1/2	1	2	2	2	2	1		

Tablo 6. Koruma uzmanı mimarlara ait Sosyal Değer Ağırlıklandırma Matrisi.

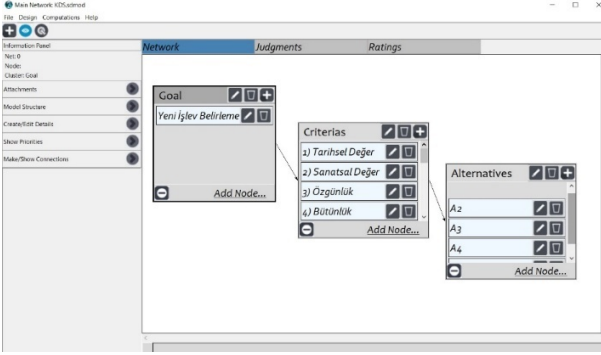
Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	Gastronomi Akademisi + Yemek Atölyesi					Kurs Birimi + Kütüphane	Kültür Merkezi + Atölyeler	Kültür Merkezi + Kütüphane	Kültür Merkezi + Kütüphane + Sergi
	A1	A2	A3	A4	A5				
A1	1	2	2	2	1				
A2	1/2	1	1	1	1				
A3	1/2	1	1	2	1				
A4	1/2	1	1/2	1	1				
A5	1	1	1	1	1				

Kapsayıcılık	Gastronomi Akademisi + Yemek Atölyesi					Kurs Birimi + Kütüphane	Kültür Merkezi + Atölyeler	Kültür Merkezi + Kütüphane	Kültür Merkezi + Kütüphane + Sergi
	A1	A2	A3	A4	A5				
A1	1	1/3	1/3	1/3	1/2				
A2	3	1	1	1	1				
A3	3	1	1	1	1				
A4	3	1	1	1	1				
A5	2	1	1	1	1				

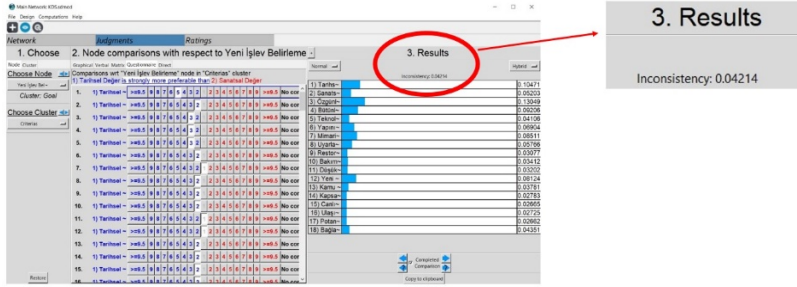
Canlılık ve Sosyalizm Artması	Gastronomi Akademisi + Yemek Atölyesi					Kurs Birimi + Kütüphane	Kültür Merkezi + Atölyeler	Kültür Merkezi + Kütüphane	Kültür Merkezi + Kütüphane + Sergi
	A1	A2	A3	A4	A5				
A1	1	2	1	1	1				
A2	1/2	1	1/2	1/2	1				
A3	1	2	1	2	1				
A4	1	2	1/2	1	1				
A5	1	1	1	1	1				

AHP hiyerarşi sistemi kurulduktan sonra öncelikle alt kriterler arasında ikili karşılaştırmalar yapılmıştır. Tablo 3'te tanımlanmış olan kültürel miras, mimari, ekonomik, sosyal ve çevresel değerler burada kullanılmıştır (Şekil 8). Verilerin işlenmesi sonucu elde edilen tutarlılık oranı aynı ekranın sağ tarafındaki sonuç bölümünde gösterilmektedir. Karşılaştırmalar sonucu tutarlılık değeri (CR: Consistency Ratio) 0,04214 olarak belirlenmiş, bu değer $CR \leq 0,1$ altında çıkmıştır. Bu durum katılımcılar tarafından yapılan değerlendirme sonuçlarının tutarlı

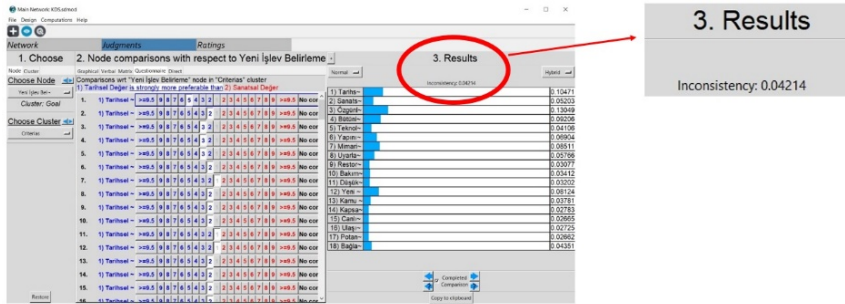
olduğunu göstermektedir (Saaty ve Vargas, 2012, s. 9). Bir sonraki aşamada her kriter için alternatifler arasında ikili karşılaştırma yapılarak 1'den 9'a kadar önem derecesine göre puan verilmiş ve elde edilen veriler burada kriterlerin karşılaştırma tablosuna aktarılmıştır (Şekil 9).

Şekil 7. Super Decisions programında oluşturulan AHP hiyerarşi sistemi.

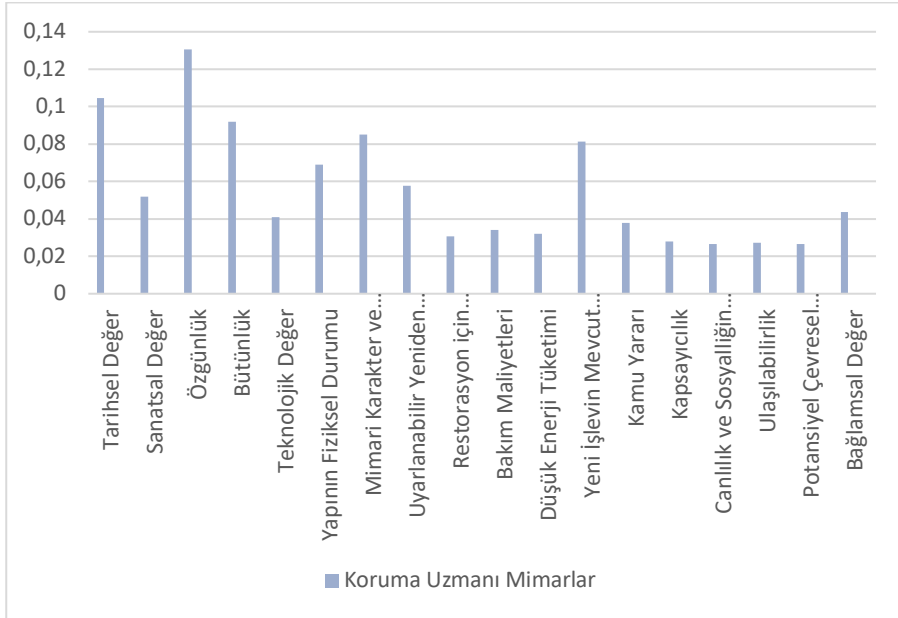

Şekil 8. Kriterlerin ikili karşılaştırma ekranı ve tutarlılık değeri.

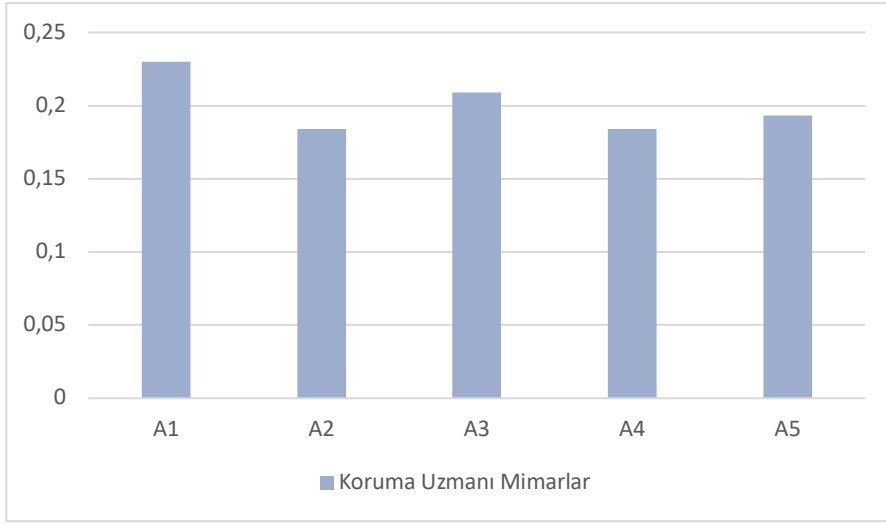
Şekil 9. Alternatiflerin Tarihsel Değer kriteri üzerinden ikili karşılaştırma ekranı ve tutarlılık değeri.

Koruma uzmanı mimarlar tarafından yapılmış olan ikili karşılaştırmalar sonucunda alt kriterlerin birbirine göre önem değerleri tespit edilmiştir. Sonuçlara göre koruma uzmanı mimarlar Kasımpaşa Un Fabrikası için yeni işlev belirlenmesinde en çok “özgünlük değeri”nin önemli olduğunu düşünmektedir. Özgünlük değerini ise önem sırasına göre tarihsel değer, bütünlük, mimari karakter, süslemeler ve yeni işlevin mevcut yapı ile uyumu değerleri izlemiştir (Şekil 10).

Şekil 10. Koruma uzmanı mimarlara ait alt kriterlerin önem değeri sonucu.

Kültürel miras, mimari, ekonomik, sosyal ve çevresel değer kriterlerinin yapılan ikili karşılaştırmalar sonucunda değerlendirilmesi ile elde edilen verilere göre belirtilen yeni işlev alternatifleri arasından gastronomi akademisi + yemek atölyesi + kafe & restoran (A1) seçeneği sıralamada ilk sırada yer almaktadır. Bu seçimi sırasıyla kültür merkezi + atölyeler + kafe & restoran (A3), kütüphane + sergi + kafe & restoran (A5), kurs birimi + kütüphane + kafe & restoran (A2) ve kültür merkezi + kütüphane + kafe & restoran (A4) takip etmektedir (Şekil 11).

Şekil 11. Koruma uzmanı mimarlara ait alternatiflerin önem değerleri.

Çalışmanın ikinci aşamasında, kültürel mirasın korunması alanında çalışmayan ve bunun dışında herhangi bir uzmanlık kriteri belirlenmeyen 10 mimar tarafından öncelikle alt kriterler arasında ikili karşılaştırma yapılmış ve Saaty'nin 9 puanlık ölçeği üzerinden 1'den 9'a kadar bir puan verilmiştir (Saaty, 2008, s. 257). Elde edilen verilerin geometrik ortalaması alınarak Kriterlerin Ağırlıklandırma Matrisi elde edilmiştir (Tablo 7). Bir sonraki aşamada alt kriterler üzerinden alternatifler arasında ikili karşılaştırmalar yapılmıştır.

Tablo 7. Mimarlara ait Kriterlerin Ağırlıklandırma Matrisi.

		Kültürel Miras Değer				Mimari Değer				Ekonomik Değer				Sosyal Değer				Çevresel Değer			
		Tarihsel Değer	Sanatsal Değer	Özgünlük	Bütünlük	Teknolojik Değer	Yapının Fiziksel Durumu	Mimari Karakter ve Sistemler	Uyarlabilir Yeniden Kullanım	Restorasyon için Gerekli Yatırımlar	Bakım Maliyetleri	Düşük Enerji Tüketimi	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	Kamu Yararı	Kapsayıcılık	Çarlık ve Sosyalizm Artması	Uyarlabilirlik	Potansiyel Çevresel Kalite	Bağlamsal Değer		
Kültürel Miras Değer	Kriterler	1	4	1	1	5	2	1/2	1/3	1/2	2	1	1/2	1	1	1	1	1	1		
	Tarihsel Değer	1	1	1	1/3	1/2	1	1	1/2	1/2	1	1/5	1	1/5	1/2	1	2	1/2			
	Sanatsal Değer	1	3	1	2	3	1	1	1	2	2	3	1	1	1	2	2	1			
	Özgünlük	1	2	1/2	1	3	1/3	1/2	1	1/2	1	2	1/2	1	1	1	1	1/2			
Mimari Değer	Bütünlük	1/5	1/3	1/3	1/3	1	1/3	1/5	1/3	1/2	1	1	1/5	1/2	1/2	1/2	1/2	1/2			
	Teknolojik Değer	1/2	1	1	3	3	1	1	1/2	1	1	3	1	1	1	1	2	1			
	Yapının Fiziksel Durumu	2	2	1	2	5	1	1	1/2	1	1	2	1/2	1	1	1	1	1			
	Mimari Karakter ve Sistemler	3	2	1	1	3	2	2	1	1	1	2	1	1	1	2	2	1			
Ekonomik Değer	Uyarlabilir Yeniden Kullanım	2	5	1/2	2	2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1			
	Restorasyon için Gerekli Yatırımlar	1/2	1	1/2	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	2	1			
	Bakım Maliyetleri	1	1	1/3	1/2	1	1/3	1/2	1	1	1	1	1/5	1/3	1/2	1/2	1	1			
	Düşük Enerji Tüketimi	1	1	1/3	1/2	1	1/3	1/2	1/2	1	1	1	1/5	1/3	1/2	1	1/2	1/2			
Sosyal Değer	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	2	5	1	2	5	1	2	1	1	3	5	1	3	2	2	3	3			
	Kamu Yararı	1	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1/3	1	1	2	1	2			
	Kapsayıcılık	1	2	1	1	2	1	1	1	1	2	2	1/2	1	1	2	2	1			
	Çarlık ve Sosyalizm Artması	1	1	1	1/2	1	2	1	1	1/2	1	2	2	1/2	1/2	1/2	1	2			
Çevresel Değer	Uyarlabilirlik	1	1/2	1/2	1	2	1/2	1	1/2	1/2	1	1	1/3	1	1/2	1/2	1	1			
	Potansiyel Çevresel Kalite	1	1	1	2	2	1	1	1	1	2	2	1/3	1/2	1	1/2	1	1			
	Bağlamsal Değer	1	2	1	1	3	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1			
		1	2	1	1	3	1	1	1	1	1	2	1	1	1	1	1	1			

Alt kriterlerin ve alternatiflerin ikili karşılaştırmalı matrisleri elde edildikten sonra, aynı AHP hiyerarşi sistemi *Super Decisions Version 3.2* programında oluşturulmuş ve hedef, alt kriterler ve alternatifler tanımlanarak bunlar arasındaki bağlantılar kurulmuştur. AHP sistemi kurulduktan sonra ilk olarak alt kriterler arasında ikili karşılaştırma yapılmış ve mimarlar tarafından verilen ölçek değerleri programa aktarılmıştır. Yapılan karşılaştırmalar sonucu elde edilen tutarlılık değeri (CR: Consistency Ratio) 0,03379 olarak tespit edilmiştir. Bu sayı $CR \leq 0,1$ altında olması sebebiyle katılımcıların yapmış olduğu değerlendirmelerin tutarlı olduğunu ve çıkan sonuçta herhangi bir problem olmadığını göstermektedir (Saaty ve Vargas, 2012, s. 9) (Şekil 12). Sonraki aşamada alternatifler arasında yapılan ikili karşılaştırma sonuçları programa aktararak tutarlılık değeri kontrol edilmiş, elde edilen değerlerin 0,1'den küçük olduğu görülmüştür.

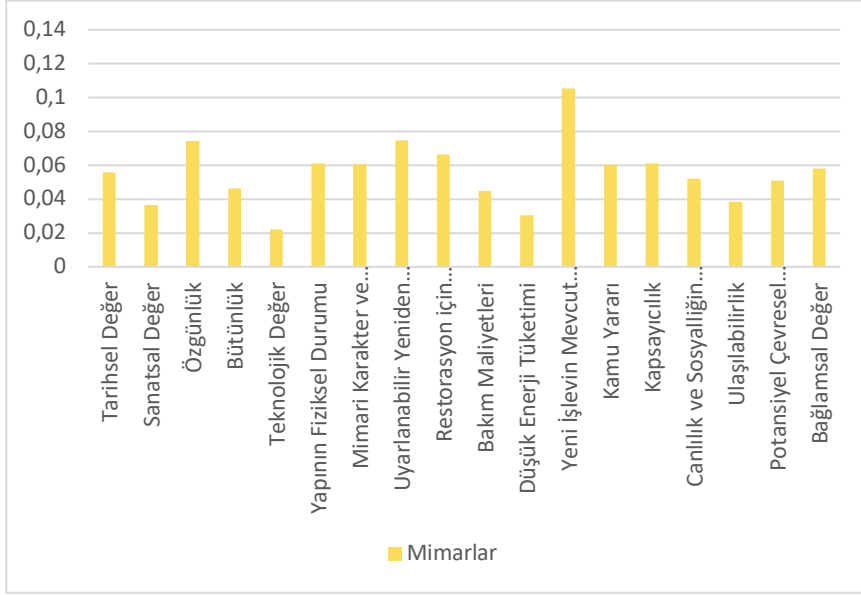
The screenshot displays the Super Decisions software interface. The main window is titled 'Main Network: Anket 2 - Mimarlar.sdmod'. The interface is divided into three main sections: '1. Choose', '2. Node comparisons with respect to Yeni İşlev Belirleme', and '3. Results'. The '2. Node comparisons' section shows a comparison matrix for 'Yeni İşlev Belirleme' node, comparing it with 'Criteria2' and 'Sanatsal Değer'. The matrix is a 17x17 grid of comparison values. The '3. Results' section shows the calculated inconsistency ratio (0.03379) and a list of 18 criteria with their respective weights.

Criteria	Weight
1) Tarihsel	0.05917
2) Sanatsal	0.03857
3) Özgünlük	0.07432
4) Bütünlük	0.04856
5) Teknoloji	0.02195
6) Yapını	0.06110
7) Mimari	0.06115
8) Uyarılar	0.07535
9) Restorasyon	0.06864
10) Bakım	0.04057
11) Düşük	0.03045
12) Yeni	0.10537
13) Kamu	0.06040
14) Kapsam	0.06100
15) Canlı	0.05195
16) Ulaşılabilirlik	0.03858
17) Potansiyel	0.05082
18) Bağlılık	0.05805

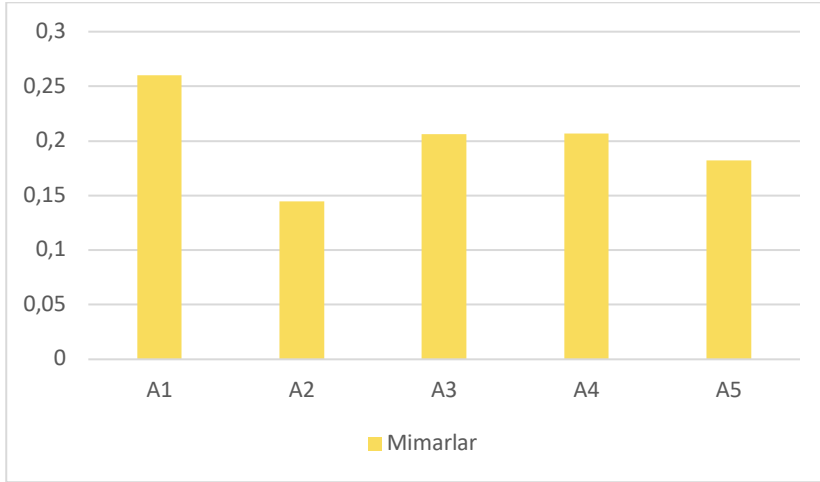
Şekil 12. Mimarlar tarafından oluşturulan kriterlerin ikili karşılaştırma ekranı ve tutarlılık değeri.

Mimarlar özelinde, kriterlerin ikili karşılaştırmaları sonucunda alt kriterlerin birbirine göre önem dereceleri elde edilmiştir. Ulaşılan verilere göre mimarlar yeniden işlevlendirme konusunda en çok yeni işlevin mevcut yapı ile uyumunun önemli olduğunu düşünmektedir. Bunu ise

sırasıyla uyarlanabilir yeniden kullanım ve özgünlük alt kriterleri takip etmektedirler (Şekil 13).

Şekil 13. Mimarlara ait alt kriterlerin önem değeri sonucu.

Şekil 14. Mimarlara ait alternatiflerin önem değerleri.

Mimarlar tarafından alternatifler arasında yapılan ikili karşılaştırmalar sonucu elde edilen değerler incelendiğinde, yeniden işlevlendirmede en

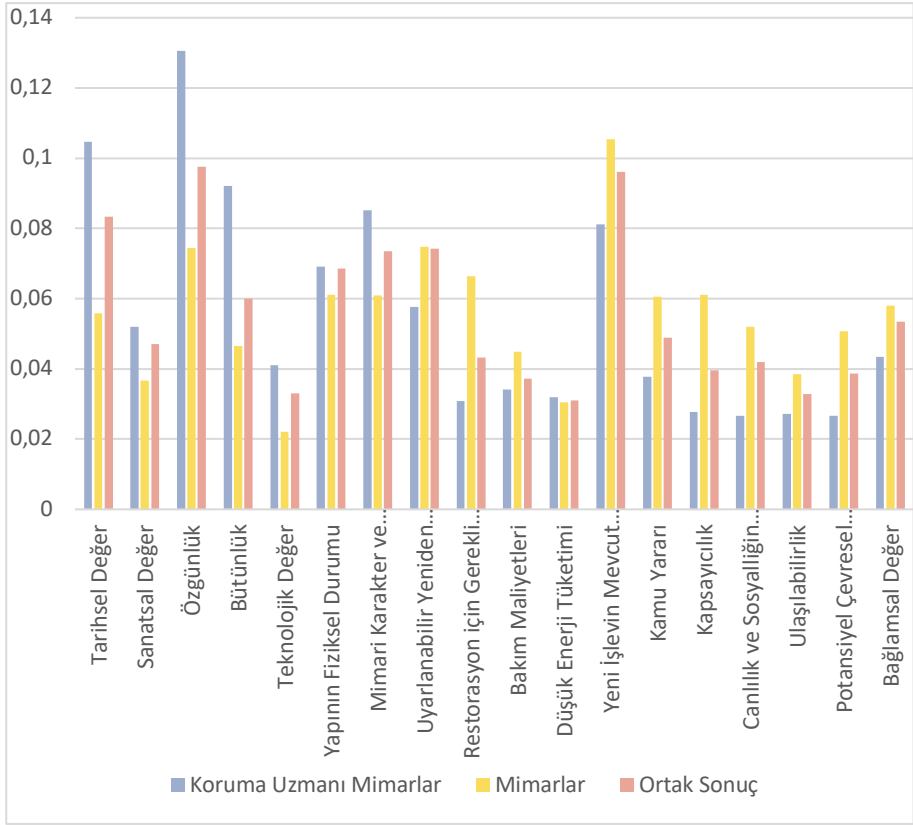
uygun kullanım şeklinin gastronomi akademisi + yemek atölyesi + kafe & restoran (A1) seçeneği olduğu tespit edilmiştir. Bunu sırasıyla kültür merkezi + atölyeler + kafe & restoran (A3), kültür merkezi + kütüphane + kafe & restoran (A4), kütüphane + sergi + kafe & restoran (A5) ve kurs birimi + kütüphane + kafe & restoran (A2) takip etmektedir (Şekil 14).

Çalışmanın son aşamasında, 10 koruma uzmanı mimar ve 10 mimardan oluşan katılımcıların ortak sonucunun tespit edilmesi amaçlanmıştır. Bu sebeple tüm katılımcılar tarafından yapılmış olan ikili karşılaştırmaların sonuçlarının geometrik ortalaması alınarak kriterlerin Ağırlıklandırma Matrisi elde edilmiştir (Tablo 8). Bir sonraki aşamada alternatiflerin ikili karşılaştırması yapılmıştır. Aynı AHP hiyerarşi sistemi yeniden *Super Decisions Version 3.2* programında kurulmuş ve elde edilen tüm veriler burada işlenmiştir. Karşılaştırmalar sonucu elde edilen tutarlılık değeri (CR: Consistency Ratio) 0,02501 şeklinde çıkmıştır. Bu sayının $CR \leq 0,1$ altında olmasından dolayı katılımcıların yapmış olduğu değerlendirmelerin tutarlı olduğu görülmektedir (Saaty ve Vargas, 2012, s. 9).

Tablo 8. Tüm katılımcılara ait olan Kriterlerin Ağırlıklandırma Matrisi.

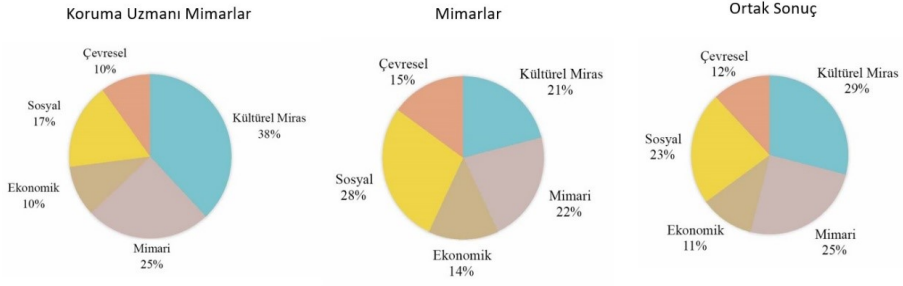
Kriterler	Kültürel Miras Değeri				Mimari Değer				Ekonomik Değer				Sosyal Değer				Çevresel Değer	
	Tarihsel Değer	Sanatısal Değer	Özgünlük	Bütünlük	Teknolojik Değer	Yapının Fiziksel Durumu	Mimari Karakter ve Sistemler	Uyarlanabilir Yeniden Kullanım	Restorasyon İçin Gerekli Yaratmalar	Bakım Materyalleri	Doğal Enerji Tüketimi	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	Kamu Alanı	Kapsayıcılık	Geri Dönüşüm ve Sosyalizasyon	Ulaştırılabilirlik	Pozitif Çevresel Kalite	Bağlamla Uyum
Kültürel Miras Değeri	Tarihsel Değer	1	5	2	2	4	2	1	1	1	2	2	1	2	1	2	1	1
	Sanatısal Değer	1/5	1	1/3	1/2	2	1	1	1	1	1	2	1/2	1	1	1	2	1
	Özgünlük	1/2	3	1	2	3	1	2	2	3	3	1	2	2	3	2	2	2
Mimari Değer	Bütünlük	1/2	2	1/2	1	2	1	1	1	1	2	2	1	1	2	1	2	1
	Teknolojik Değer	1/4	1/2	1/3	1/2	1	1/2	1/3	1/2	1	1	1	1/2	1	1	1	1	1/2
	Yapının Fiziksel Durumu	1/2	1	1	1	2	1	1	1	1	2	3	1	2	2	2	2	1
Ekonomik Değer	Mimari Karakter ve Sistemler	1	1	1/2	1	3	1	1	1	2	2	2	1	2	2	2	2	2
	Uyarlanabilir Yeniden Kullanım	2	1	1/2	1	2	1	1	1	2	1	2	1	2	2	2	2	2
	Restorasyon İçin Gerekli Yaratmalar	1	1	1/3	1	1	1	1/2	1/2	1	1	1	1/2	1	1	1	1	1
Sosyal Değer	Bakım Materyalleri	1/2	1	1/3	1/2	1	1/2	1/2	1	1	1	1	1/2	1/2	1	1	1	1
	Doğal Enerji Tüketimi	1/2	1/2	1/3	1/2	1	1/3	1/2	1/2	1	1	1	1/3	1/2	1	1/2	1	1/2
	Yeni İşlevin Mevcut Yapı ile Uyumu	2	2	1	1	2	1	1	1	2	2	3	1	4	3	3	3	2
Çevresel Değer	Kamu Alanı	1	1	1/2	1	1	1/2	1/2	1/2	1	2	2	1/4	1	1	2	1	1
	Kapsayıcılık	1/2	1	1/2	1/2	1	1/2	1/2	1/2	1	2	1	1/3	1	1	1	1	1
	Geri Dönüşüm ve Sosyalizasyon	1	1	1/2	1	1	1/2	1/2	1/2	1	1	2	1/3	1/2	1	1	2	1
Bağlamla Uyum	Ulaştırılabilirlik	1/2	1/2	1/3	1/2	1	1/2	1/2	1/2	1	1	1	1/3	1	1	1/2	1	1
	Pozitif Çevresel Kalite	1	1	1/2	1	1	1/2	1/2	1/2	1	1	1	1/3	1/2	1	1	1	1
	Bağlamla Uyum	1	1	1/2	1	2	1	1/2	1/2	1	1	2	1/2	1	1	2	2	1

Tüm katılımcılar tarafından yapılmış ortak değerlendirmeler incelendiğinde, Kasımpaşa Un Fabrikası için yeni işlev belirlemede alt kriterlerin önem sırası tespit edilmiştir. Bu değerlerin önem sırası koruma uzmanı mimarlar için “özgünlük, tarihsel değer, bütünlük” iken, mimarlar için yeni işlevin “mevcut yapı ile uyumu, uyarlanabilir yeniden kullanım ve özgünlük”tür. Tüm katılımcıların ortak görüşü sırasıyla özgünlük, yeni işlevin mevcut yapı ile uyumu ve tarihsel değer olarak tespit edilmiştir (Şekil 15).

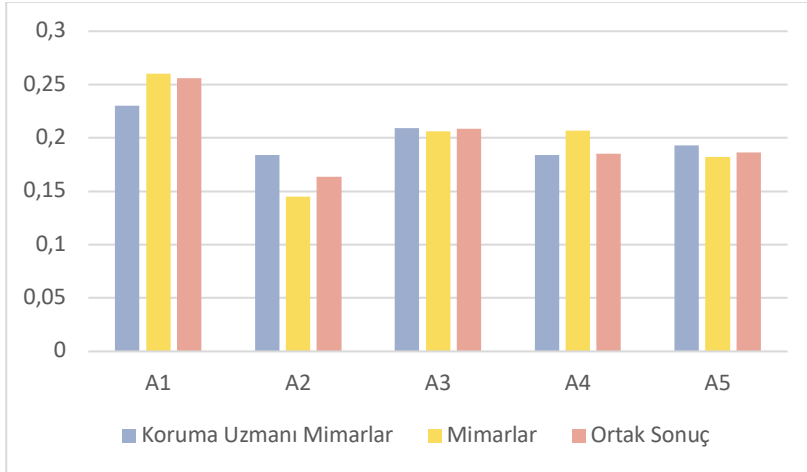
Şekil 15. Alt kriterlerin önem değerleri.

Koruma uzmanı mimarlar ve mimarlar tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda, yeni işlev belirlemede seçilen kriterler arasındaki önem yüzdeleri de saptanmıştır. Veriler sonucunda koruma uzmanı mimarların söz konusu yapı için yeni işlev belirlemede en önemli olduğunu düşündüğü kriter 38% oranıyla kültürel miras değeri olmuştur. Bunu sırasıyla 25% mimari, 17% sosyal, 10% çevresel ve ekonomik değerler takip etmektedir. Mimarlar tarafından yapılan değerlendirmeler sonucunda, kriterlerin önem yüzdelерinin ve sıralamasının değiştiği görülmüştür. Yeni işlev belirlemede kriterlerin önem sırası 28% sosyal, 22% mimari, 21% kültürel miras, 15% çevresel ve 14% ekonomik değerdir. 20 katılımcının ortak görüşü değerlendirildiğinde ise kriterlerin önem yüzdeleri sırasıyla 29% kültürel miras, 25% mimari, 23% sosyal, 12% çevresel ve 11% ekonomik değer olarak tespit edilmiştir (Şekil 16).

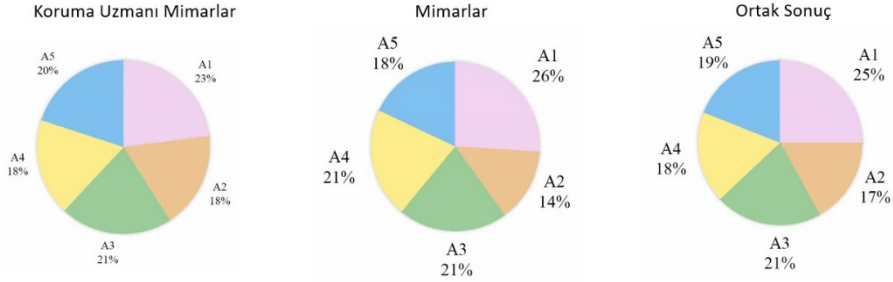

Şekil 16. Kriterlerin önem yüzdeleri.

Son aşamada, tüm katılımcılar tarafından yapılan ikili karşılaştırmalar neticesinde ortaya çıkan alternatiflerin önem değerleri elde edilmiş ve Kasımpaşa Un Fabrikası için farklı katılımcı gruplara ait önem sıralaması tespit edilmiştir. Buna göre koruma uzmanı mimarlara göre 23%, mimarlara göre 26% ve tüm katılımcıların ortak görüşüne göre 25% oranıyla *gastronomi akademisi + yemek atölyesi + kafe & restoran (A1)* alternatifi en yüksek değeri almıştır. A1 alternatifini ise ikinci sırada hem koruma uzmanı mimarlar hem mimarlar hem de ortak görüşe göre 21% ile *kültür merkezi + atölyeler + kafe & restoran (A3)* alternatifi takip etmektedir. 20 katılımcının ortak değerlendirmesiyle üçüncü sırada 19% ile *kütüphane + sergi + kafe & restoran (A5)*, dördüncü sırada 18% ile *kültür merkezi + kütüphane + kafe & restoran (A4)* ve beşinci sırada 17% ile *kurs birimi + kütüphane + kafe & restoran (A2)* yer almaktadır (Şekil 17, Şekil 18).

Şekil 17. Alternatiflerin önem değerleri.

Şekil 18. Alternatiflerin önem yüzdeleri.

5. Sonuç

Belli bir amaca hizmet eden endüstriyel miras, zamanla değişen koşullarla özgün işlevlerini yitirebilmekte ve uzun yıllar işlevsiz kalarak yıkılma tehlikesiyle karşı karşıya kalabilmektedirler. Endüstri mirası yapıları kültürel, sosyal, mimari ve bilimsel değerleriyle, özellikle inşa edildikleri dönemin tarihini ve teknolojik özelliklerini yansıtan kültür varlıklarıdır. Beyoğlu'nda yer alan ve önemli endüstri mirası yapılarından biri olan Kasımpaşa Un Fabrikası da özgün işlevini zaman içinde yitirmiştir. 1982'den beri kullanılmayan ve boş kalan yapı çevresel koşullar sebebiyle kayıplara uğramış, yer yer yapı elemanlarını yitirmiş ve bazı bölümlerde yıkılmaya uğramıştır.

Bu çalışmayla, inşa edildiği dönemde şehir için önemli bir yapı olan Kasımpaşa Un Fabrikası için günümüzdeki güncel talepler ve beklentiler doğrultusunda farklı katılımcıların görüşleri alınarak ve karar destek sistemleri kullanılarak yeni bir işlev önerisi getirilmesi amaçlanmıştır. Bu bağlamda, değerlendirme için Çok Kriterli Karar Verme (ÇKKV) yöntemi olan Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP) kullanılmıştır. Değerlendirme sürecine 10 koruma uzmanı mimar ve kültürel mirasın korunması alanı dışında çalışan 10 mimar katılmıştır. Bunun sonucunda hem farklı uzman gruplarının görüşü alınmış hem de tüm katılımcıların ortak değerlendirme sonucuna ulaşılmıştır.

Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP) ile elde edilen değerlendirmelerden şu sonuçlar ortaya çıkmıştır:

- Çok kriterli karar verme sürecinde belli bir hedef doğrultusunda farklı katılımcıların görüşleri elde edilebileceği gibi, tüm

- katılımcıların ortak değerlendirme sonucu da tespit edilebilmektedir.
- Belli bir ölçek üzerinden yapılan ikili karşılaştırmalar sonucu, belirlenen alternatifler arasında matematiksel olarak bir sıralama oluşturmak mümkün olmaktadır.
 - Karar verme sürecine dâhil olan iki grup arasında birtakım farklılıklar görülmektedir:
 - Koruma uzmanı mimarların kriterler için belirlediği önem sırası kültürel miras, mimari, sosyal, çevresel ve ekonomik değer şeklindedir.
 - Koruma uzmanı olmayan mimarların kriterler için belirlediği önem sırası sosyal, mimari, kültürel miras, çevresel ve ekonomik değer biçimindedir.
 - Her iki grubun da ikinci sırada mimari, dördüncü sırada çevresel ve beşinci sırada ekonomik değere önem verdiği söylenebilir.
 - Koruma uzmanı mimarların uzmanlık alanları gereği kültürel miras değerine diğer kriterlere oranla daha yüksek oranda önem verdiğini söylemek mümkündür.
 - Koruma uzmanı olmayan mimarların yapının yeniden işlevlendirilmesi durumunda sosyal değere öncelik verdiği görülmektedir.
 - İki grubun ortak görüşüne göre kültürel mirasın 29% oranıyla en önemli değer olduğu tespit edilmiştir.
 - İki grupta da alternatifler arasında yapılan değerlendirmeler sonucunda ilk sırada *gastronomi akademisi + yemek atölyesi + kafe & restoran (A1)* işlevi yer alır.

Bu durum, alanında uzman olan profesyonellerin yapı için yeni bir işlev belirlerken yapının özgün işlevini en çok yansıtırma potansiyeli olan gastronomi akademisi işlevini uygun buldukları şeklinde yorumlanabilmektedir. İki grupta da aynı sonucun elde edilmesine yönelik bir diğer sebep ise gastronomi akademisi seçeneği dışında diğer alternatiflerin katılımcılar tarafından kültürel olarak birbirine yakın görülmesi ihtimalidir. İlerleyen aşamalarda, mahalle sakinlerinin de sürece dâhil edildiği ve yeni alternatiflerin çeşitlendirildiği bir anket çalışmasının yapılması planlanmaktadır.

Tarihi strüktürlere yeni bir kullanım önerisi getirilmesinde yapının sahip olduğu tüm değerlerin gözetilmesi ve bütüncül bir yaklaşımın

sürdürülmesi gerekmektedir. Farklı katılımcıların görüşleri sürece dâhil edilmiş hem grupların kendi içlerindeki kararı hem de iki grubun ortak sonucu elde edilmiştir.

Çalışmanın Kasımpaşa Un Fabrikası'nın yeniden işlevlendirilmesi sürecinde çoklu kriterlerin işbirlikçi karar verme ile ele alınması konusuna ve diğer endüstri mirası yapıları için de uzman görüşü ile desteklenerek en faydalı işlevin belirlenmesine katkı sunması beklenmektedir.

Extended Abstract

Developing an AHP-based decision model for the adaptive reuse of the Kasımpaşa flour factory

Merve Öztürk⁵, Gülce Kırdar⁶

Heritage buildings may lose their original functions over time due to the deterioration of structural elements, changing living conditions, and various environmental effects. Adaptive reuse of these structures is an important strategy to prevent their demolition and to ensure their preservation for future generations. However, proposing new functions for historical buildings that are no longer in use is a challenging task requiring the consideration of multiple variables. In this process, obtaining expert opinions through computational methods contributes to the development of the most accurate and sustainable function proposals for such structures.

Technological developments initiated by the Industrial Revolution in 18th-century Europe transformed production systems based on human and animal power into machine-based models. During this period, various industrial buildings were constructed for production purposes. Over time, many of these buildings lost their functions due to changing conditions and fell out of use. Nonetheless, they carry historical, technological, cultural, social, architectural, and scientific characteristics of the period in which they were built, making them cultural heritage assets that should be preserved and transferred to future generations.

Ideas about preserving industrial heritage first emerged in countries such as England, France, the Netherlands, and Germany during the second half of the 20th century. The importance of protecting these buildings gained international recognition through congresses and conferences held in the 1970s, which led to the establishment of TICCIH (The International Committee for the Conservation of the Industrial Heritage). In Turkey, the concept of industrial heritage began to be addressed in the early 1990s, and awareness of the need to preserve old

⁵ Research Assist., Halic University Architecture Faculty Architecture Department, İstanbul, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3075-9678> E-mail: merveozturk@halic.edu.tr

⁶ Assist. Prof. Dr., Yeditepe University Architecture Faculty Architecture Department, İstanbul, Türkiye, ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4700-6077> E-mail: gulce.kirdar@yeditepe.edu.tr

industrial structures started to grow. The decision to reuse some abandoned industrial buildings in the Golden Horn region rather than demolish them represents the first initiative toward the adaptive reuse of industrial structures in the country.

Determining the most suitable function for such buildings requires not only spatial and structural analysis but also thorough research on the needs of the surrounding region. In addition, original technical equipment must be preserved, and the selected function should aim to benefit the public. This study aims to propose a new function for the Kasımpaşa Flour Factory, one of the most significant industrial heritage buildings in the Golden Horn, which has lost its original function due to the deterioration of its structural elements and remains unused today. Proposing a new function for a historical building is inherently complex due to the diverse parameters involved in the decision-making process. Therefore, the Analytic Hierarchy Process (AHP), a Multi-Criteria Decision-Making (MCDM) method, was used to address current demands and expectations and to incorporate the evaluations of different participants.

AHP is a method that enables decision-making by evaluating multiple alternatives based on various criteria and input from multiple experts. In the study, the criteria and sub-criteria for the AHP analysis were first determined through a literature review. Accordingly, five main criteria were selected for the Kasımpaşa Flour Factory: cultural heritage, architectural, economic, social, and environmental values. A total of 18 sub-criteria were identified under these categories.

To propose new functions for the building, the immediate surroundings were examined, and alternatives were determined with a focus on preserving the original identity of the structure, providing active use by both students and citizens, enhancing social interaction, and contributing to the revitalization of the area. Based on these considerations, five alternatives were defined:

- A1: Gastronomy Academy + Cooking Workshop + Café & Restaurant
- A2: Course Unit + Library + Café & Restaurant
- A3: Cultural Center + Workshops + Café & Restaurant
- A4: Cultural Center + Library + Café & Restaurant
- A5: Library + Exhibition + Café & Restaurant

The study included 20 participants: ten conservation architects specializing in cultural heritage conservation and ten architects without conservation specialization. In the first stage, both groups conducted pairwise comparisons of the sub-criteria. In the second stage, they evaluated the five alternatives based on the sub-criteria using a 9-point scale. The geometric meaning of the responses was calculated, and pairwise comparison matrices were created. The consistency ratio of the obtained data was verified using a decision support program called Super Decisions Version 3.2.

In the final stage, the same method was applied to determine the common evaluation result from all participants, and a Weighted Decision Matrix was created by taking the geometric meaning of the individual results. This allowed the study to assess both group-specific and collective expert opinions. The findings revealed some differences between the two participant groups. For conservation architects, the order of importance for the criteria was: cultural heritage, architectural, social, environmental, and economic values. In contrast, architects not specializing in conservation prioritized social value, followed by architectural, cultural heritage, environmental, and economic values. These differences reflect the professional orientations and focus areas of the respective groups.

According to the overall evaluation, cultural heritage value was identified as the most important criterion with a weight of 29%. Among the alternatives, A1 – Gastronomy Academy + Cooking Workshop + Café & Restaurant ranked highest in both groups. This outcome suggests that integrating expert perspectives through structured decision-making tools can support the development of sustainable and context-sensitive adaptive reuse strategies. In conclusion, this study offers a mathematical proposal for determining a new function for the Kasımpaşa Flour Factory using the AHP method. By applying a pairwise comparison approach based on expert input, the study provides both individual and collective evaluations that can guide decision-makers in the adaptive reuse of industrial heritage buildings.

Kaynakça/References

- Ahunbay, Z. (2018). *Tarihi çevre koruma ve restorasyon* (10. Bs.). İstanbul: YEM Yayın.
- Balta, M. Ö. (2022). An ahp-based multi-criteria model for adaptive reuse of heritage buildings. *Geographies, Planning & Tourism Studies*, 2(1), 40-45. <https://doi.org/10.5505/gpts.2022.36854>
- Bullen, P. A., & Love, P. E. D. (2009). Residential regeneration and adaptive reuse: learning from the experiences of los angeles. *Structural Survey*, 27(5), 351-360. <https://doi.org/10.1108/02630800911002611>
- Bulut, B. (2020). *Yeniden işlevlendirilen endüstri mirasının değerlendirilmesi için bir model önerisi*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/tezDetay.jsp?id=eYuDWZRTXB9ifehhbV47bw&no=4KdK4qIkPw0hjoDVnfjOWw>
- Carmona, M. (2019). Place value: place quality and its impact on health, social, economic and environmental outcomes. *Journal of Urban Design*, 24(1), 1-48. <https://doi.org/10.1080/13574809.2018.1472523>
- Dabouh, I. Z., & Shazly, M. E. (2020). Analytic hierarchy process in decision making of heritage reuse: sursock pasha. *Journal of Engineering and Applied Sciences*, 67(5), 1019-1038. <https://jeasonline.org/paper/1125/preview> adresinden erişildi.

- Eryiğit, Z. B., Anıktar, S. (2021). Yeniden işlevlendirilmiş endüstri yapılarında mekan algısı. *İdealkent*, 12(32), 708-734. <https://doi.org/10.31198/idealkent.802512>
- Ezgeç, P. (1998). *Kasımpaşa un fabrikası restorasyon projesi*. (Yüksek lisans tezi). Polen-İTÜ Akademik Açık Arşiv. <https://polen.itu.edu.tr/items/427d2442-d474-4641-9e1f-e076ab0274d2>
- Haroun, H. A., Bakr, A. F., Hasan, A. E. (2019). Multi-criteria decision making for adaptive reuse of heritage buildings: aziza fahmy palace alexandria egypt. *Alexandria Engineering Journal*, 58(2), 467-478. <https://doi.org/10.1016/j.aej.2019.04.003>
- ICOMOS. (1964). International Charter for the Conservation and Restoration of Monuments and Sites (The Venice Charter). <https://www.icomos.org/charters-and-doctrinal-texts/> adresinden erişildi.
- İBB İstanbul Şehir Haritası. (2022). [İstanbul, Kasımpaşa Un Fabrikası, Türkiye – Uydu görüntüsü]. <https://sehirharitasiapi.ibb.gov.tr/> adresinden erişildi.
- Kayın, E. (2013). Endüstri mirasına yönelik koruma müdahalelerini değerlendirme ölçütleri ve terkos pompa istasyonu. *Mimarlık*, 370. <http://www.mimarlikdergisi.com/index.cfm?sayfa=mimarlik&DergiSayi=384&RecID=3105> adresinden erişildi.
- Kışla, C. (2021). *Endüstri mirasının yeniden işlevlendirilmesi: kasımpaşa un fabrikası*. (Yüksek lisans tezi). YÖK Ulusal Tez Merkezi. <https://tez.yok.gov.tr/UlusalTezMerkezi/TezGoster?key=9MiDp3x86xrwjpi5-14w-VH7UabAj7J9XexhdrZrQemRDWvU09yMRUiAcDecBsoa>
- Köksal, G. (2012). Endüstri mirasını koruma ve yeniden kullanım yaklaşımı. *Güney Mimarlık*, (8), 18-23.
- Milosević, D. M., Milošević, M. R., Simjanović, D. J. (2020). Implementation of adjusted fuzzy ahp method in the assessment for reuse of industrial buildings. *Mathematics*, 8(10), 1697. <https://doi.org/10.3390/math8101697>
- Morkunaite, Z., Kalibatas, D., & Kalibatiene, D. (2019). A bibliometric data analysis of multi-criteria decision making methods in heritage buildings. *Journal of Civil Engineering and Management*, 25(2), 76-99. <https://doi.org/10.3846/jcem.2019.8315>
- Ömürbek, D., Tunca, D. Z. (2013). Analitik hiyerarşi süreci ve analitik ağ süreci yöntemlerinde grup kararı verilmesi aşamasına ilişkin bir örnek uygulama. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 18(3), 47-70.
- Özeren, Ö., Korumaz, M. (2019). Karar destek sistemleri kullanarak safranbolu tabakhane binasının yeniden kullanım olanaklarının değerlendirilmesi. *Erciyes Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 35(1), 1-13.
- Ragheb, G. A. (2021). Multi-criteria decision making of sustainable adaptive reuse of heritage buildings based on the a'wot analysis: a case study of cordahi complex alexandria egypt. *International Journal of Sustainable Development and Planning*, 16(3), 485-495. <https://doi.org/10.18280/ijstdp.160309>

- Saat, M. (2000). Çok amaçlı karar vermede bir yaklaşım: analitik hiyerarşi yöntemi. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(2), 149-162.
- Saaty, R. W. (1987). The analytic hierarchy process-what it is and how it is used. *Math Modelling*, 9(3-5), 161-176. [https://doi.org/10.1016/0270-0255\(87\)90473-8](https://doi.org/10.1016/0270-0255(87)90473-8)
- Saaty, T. L. (2008). Relative measurement and its generalization in decision making why pairwise comparisons are central in mathematics for the measurement of intangible factors the analytic hierarchy/network process. *Review of the Royal Spanish Academy of Sciences Series a Mathematics (RACSAM)*, 102, 251-318. <https://doi.org/10.1007/BF03191825>
- Saaty, T. L., Vargas, L. G. (2012). How to make a decision. F. S. Hillier (Der.), *Models, Methods, Concepts & Applications of the Analytic Hierarchy Process* içinde (ss. 1-21). Springer. <https://doi.org/10.1007/978-1-4614-3597-6>
- Saner, M. (2012). Endüstri mirası: kavramlar, kurumlar ve türkiye'deki yaklaşımlar. *Planlama Dergisi*, 52, 53-66.
- Seçer Kariptaş, F. (2012). Kasımpaşa'da 19. yüzyıl endüstri mirası örneği: Kasımpaşa un fabrikası. *Mimar.İst.* 43, 41-48.
- Smith, G. (2015). Descriptive statistics. G. Smith (Der.), *Essential Statistics, Regression, and Econometrics* içinde (ss. 71-98). Academic Press. <https://doi.org/10.1016/B978-0-12-803459-0.00003-0>
- Stanojević, A. D., Milošević, M. R., Milošević, D. M., Turnšek, B. A., Jevremović, L. L. (2021). Developing multi-criteria model for the protection of built heritage from the aspect of energy retrofitting. *Energy and Buildings*, 250. <https://doi.org/10.1016/j.enbuild.2021.111285>
- Super Decisions. (2024). Super Decisions. <https://www.superdecisions.com/>
- TICCIH. (2003). The Nizhny Tagil Charter for the industrial heritage. <https://ticcih.org/wp-content/uploads/2013/04/NTagilCharter.pdf> adresinden erişildi.
- Vehbi, B. O., Günçe, K., Iranmanesh, A. (2021). Multi-criteria assessment for defining compatible new use: old administrative hospital kyrenia cyprus. *Sustainability*, 13(4), 1922. <https://doi.org/10.3390/su13041922>
- Van Eck, N. J., Waltman, L. (2023). VOSviewer Manual. https://www.vosviewer.com/documentation/Manual_VOSviewer_1.6.20.pdf
- Wang, H. J., Zeng, Z. T. (2010). A multi-objective decision-making process for reuse selection of historic buildings. *Expert Systems with Applications*, 37(2), 1241-1249. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2009.06.034>
- Yau, Y. (2009). Multi-criteria decision-making for urban built heritage conservation: application of the analytic hierarchy process. *Journal of Building Appraisal*, 4(3), 191-205. <https://doi.org/10.1057/jba.2008.34>
- Yılmaz Erkovan, N. (2022). Geleneksel yapıda sürdürülebilirlik bağlamında uyarlamalı yeniden kullanım önerisi: antalya/gazipaşa gümrük binası. *İdealkent*, 13(38), 2870-2897. <https://doi.org/10.31198/idealkent.1070307>

Merve Öztürk

2018’de İTÜ Mimarlık Bölümünden mezun oldu. Lisans eğitimi esnasında bir sene Erasmus Değişim Programı kapsamında Ljubljana Üniversitesinde ders aldı. Yüksek lisans eğitimini 2022’de İTÜ Restorasyon Programı’nda tamamladı. Eğitimine İTÜ Mimari Tasarımda Bilişim Doktora Programında devam etmektedir. 2019’dan itibaren Haliç Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümünde araştırma görevlisi olarak çalışmaktadır. Kültürel mirasın korunması, kültürel mirasın temsilinde sanal gerçeklik teknolojilerinin kullanımı, mimari tasarım eğitiminde yapay zekanın rolü üzerine çalışmaları bulunmaktadır.

She graduated from the Department of Architecture at Istanbul Technical University in 2018. As part of the Erasmus Exchange Program, she studied at the University of Ljubljana for one year during her undergraduate education. She completed her master’s degree in the Restoration Program at Istanbul Technical University in 2022. She is currently pursuing her Ph.D. in the Architectural Design Computing Program at the same university. Since 2019, she has been working as a research assistant at Haliç University, Faculty of Architecture, Department of Architecture. Her research focuses on the preservation of cultural heritage, the use of virtual reality technologies in its representation, and the role of artificial intelligence in architectural design education.

E-posta: merveozturk@halic.edu.tr

Gülce Kırdar

Yeditepe Üniversitesi Mimarlık Bölümünde öğretim üyesi olarak görev almaktadır. İTÜ Mimarlık Bilişim Bölümünde yüksek lisans ve doktora eğitimini tamamlamıştır. Lisans eğitimini Bahçeşehir Üniversitesi Mimarlık Fakültesinde tamamlamıştır. Doktora döneminde Eindhoven Teknik Üniversitesinde (TUE) 6 ay süreyle misafir araştırmacı olarak bulunmuştur. 2021’den itibaren çeşitli vakıf üniversitelerinde temel tasarım ve çizim derslerinin yanı sıra seçmeli derslerde yeni başlayan mimarlık öğrencilerine dijital teknolojileri tanıtmak amacıyla yarı zamanlı öğretim üyesi olarak görev yapmıştır. Doktora çalışması, kentsel yaşanabilirlik ve canlılık karar verme süreçlerini desteklemek amacıyla, dijital ve fiziksel kent bilgi katmanlarını kullanan veri odaklı analizler ve Bayes inanç ağlarına dayalı bir katılımcı karar destek çerçevesi geliştirmeye odaklanmıştır. Hesaplamalı tasarım yöntemleri ve dijital pratiklerin mimari tasarımda kullanımı, veri odaklı analiz ve karar destek sistemleri, akıllı şehirler ve yer yapma yaklaşımı konuları üzerinde çalışmalarda bulunmuştur.

Gülce Kırdar is a faculty member at Yeditepe University, Department of Architecture. She received her bachelor’s degree from Bahçeşehir University, Faculty of Architecture, and completed both her master’s and Ph.D. degrees in the Architectural Informatics Program at Istanbul Technical University. During her doctoral studies, she was a visiting researcher at Eindhoven University of Technology (TU/e) for six months. Since 2021, she has worked as a part-time faculty member at various foundation universities, teaching basic design and drawing courses, as well as elective courses introducing digital technologies to first-year architecture students. Her doctoral research focused on developing a participatory decision

support framework based on Bayesian belief networks and data-driven analyses, incorporating both digital and physical urban information layers to support decision-making processes related to urban livability and vibrancy. Her research interests include computational design methods, digital practices in architectural design, data-driven analyses and decision support systems, smart cities, and placemaking approaches.

E-posta: gulce.kirdar@yeditepe.edu.tr

Etik Beyan/Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur / *It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.*

Telif Hakkı ve Lisans/Copyright & License: Dergimizde yayımlanan çalışmaların telif hakları dergimizde olup, CC-BY-NC-ND lisansı ile açık erişim olarak yayımlanmaktadır./*The copyrights of the works published in our journal belong to the journal, and they are published as open access under the CC-BY-NC-ND license.*

Değerlendirme/Reviewers Two external reviewers: İki Dış Hakem / Çift Taraflı Körleme/Double-blind
Yapay Zeka Beyanı/AI Disclosure: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde yapay zeka tabanlı herhangi bir araç veya uygulama kullanılmamıştır. Çalışmanın tüm içeriği, yazar tarafından bilimsel araştırma yöntemleri ve akademik etik ilkelere uygun şekilde üretilmiştir. / *AI Disclosure No artificial intelligence-based tools or applications were used in the preparation of this study. All content of the study was produced by the authors in accordance with scientific research methods and academic ethical principles.*

Etik Bildirim/Complaints: bilgi@idealkentdergisi.com

Çıkar Çatışması/Conflicts of Interest: Çıkar çatışması beyan edilmemiştir/There is no conflict of interest in this study.

Teşekkür

Araştırma süresince değerli eleştirileri ve önerileri için Prof. Dr. Gülen Çağdaş'a, ayrıca anket çalışmalarına katılım sağlayarak değerlendirmelerini paylaşan tüm katılımcılara teşekkür ederiz.

Katkı Oranı Beyanı

Bu çalışma, birinci yazarın doktora araştırma süreci kapsamında yürütülmüştür. Makaledeki anket çalışmaları birinci yazar tarafından uygulanmış, analiz edilmiş ve çalışma makale haline getirilmiştir. İkinci yazar araştırma sorusunun oluşturulması, yöntemin belirlenmesi ve çalışmanın bilimsel çerçevesinin yapılandırılmasına katkı sağlamıştır. AHP değerlendirme kriterleri birinci yazar tarafından belirlenmiştir. Analitik Hiyerarşi Yöntemi (AHP) kapsamında uzman değerlendirmeleri alınmış, bu uzmanlar arasında ikinci yazar da yer almıştır. Uzmanın çalışmaya katkısı, diğer uzman görüşleriyle birlikte analiz edilmiştir. Bu durum çalışmanın nesnellliğini etkilemeyecek şekilde şeffaf biçimde beyan edilmiştir. Anket formu yalnızca objektif değerlendirme soruları içermektedir. Hiçbir kişisel veri toplanmamış ve katılımcılar yalnızca sayısal puanlama yapmıştır. Tüm uzman katılımcılardan bilgilendirilmiş onam alınmış, çalışma etik ilkelere uygun biçimde gerçekleştirilmiştir.